

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kateřina Řezníčková

Laický prvek v trestním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2020

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Laický prvek v trestním řízení* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 10. října 2020

.....

Kateřina Řezníčková

Chtěla bych na tomto místě poděkovat doc. JUDr. Filipu Ščerbovi, Ph.D., vedoucímu mé diplomové práce, za vstřícný přístup a poskytnutí rad při zpracovávání daného tématu.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá laickým prvkem v trestním řízení v České republice. Práce analyzuje jeho historický vývoj, současnou právní úpravu, problematické aspekty s laickým prvkem se pojící, zabývá se též právní úpravou v zemích, jejichž trestní řízení laický prvek nezahrnuje a na základě zhodnocení současného stavu navrhuje i možné řešení ne/existence tohoto prvku de lege ferenda. Cílem této práce pak je posoudit domnělou neopodstatněnost a překonanost laického prvku v trestním řízení v České republice.

Klíčová slova

laický prvek, přísedící, trestní řízení, soudní rozhodování, Česká republika

Abstract

This thesis is dedicated to the lay element in the criminal proceedings in the Czech Republic. It analyses its historical development, current legislation, problematic aspects related to the lay element, it also deals with legislation in countries, whose criminal proceedings do not include the lay element and on the ground of an assessment of current state possible solution of non/existence of this element *de lege ferenda* is suggested. The goal of this thesis is to assess presumed baselessness and antiquation of the lay element in the criminal proceedings in the Czech Republic.

Key Words

lay element, lay judge, criminal proceedings, judicial decision making, Czech Republic

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	9
1 Historický vývoj laického prvku v trestním řízení	12
1.1 Počátky laického prvku v trestním řízení na našem území	12
1.2 Vývoj v letech 1867-1917	12
1.3 Vývoj v letech 1918-1938	13
1.4 Vývoj v letech 1939-1947	14
1.5 Vývoj v letech 1948-1989	14
1.6 Vývoj po roce 1989	16
2 Současná právní úprava laického prvku v trestním řízení	17
2.1 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky	17
2.2 Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů	17
2.3 Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích ČSFR, České republiky a Slovenské republiky	18
2.4 Další předpisy	18
3 Problematické aspekty pojící se s laickým prvkem v trestním řízení	20
3.1 Ustanovování do funkce	20
3.2 Není dlouhodobě větší zájem vykonávat funkci přísedícího	23
3.2.1 Neochota vykonávat funkci přísedícího	24
3.2.2 Nevědomost o existenci institutu přísedících	24
3.2.3 Neochota zaměstnavatelů uvolňovat zaměstnance pro výkon funkce přísedícího	24
3.2.4 Neatraktivní finanční odměna za výkon funkce přísedícího	25
3.2.5 Obavy z výkonu funkce přísedícího	27
3.2.6 Negativní důsledky nedostatku přísedících	27
3.3 Nízké nároky týkající se kvalit přísedících	29
3.3.1 Nejsou kladeny nároky na vzdělání	29
3.3.2 Příliš vágní znění požadavků týkajících se zkušeností a morálních vlastností přísedících	31
3.3.3 Možnost přehlasovat při závěrečné poradě soudce a ovlivnitelnost ze strany soudce	32
3.4 Zajišťování přítomnosti přísedících pro zasedání senátů	32
3.5 Věk přísedících	34
3.6 Účast přísedících při jednáních je v převážné míře formální a pasivní	37

3.7	Administrativní a finanční zátěž spojená s předmětným institutem	37
3.8	Institut laického prvku v trestním řízení je málo využíván	39
4	Překonanost laického prvku v trestním řízení?	40
5	Země bez laického prvku v trestním řízení	42
5.1	Nizozemsko	42
5.2	Albánie.....	44
5.3	Litva.....	46
5.4	Shrnutí.....	49
6	Úprava navrhovaná do budoucna	50
	Závěr	52
	Seznam použitých zdrojů	54
	Seznam grafů	62
	Příloha č. 1: Evidenční list přisedícího	
	Příloha č. 2: Průkazka přisedícího	
	Příloha č. 3: Povolání přisedícího na zasedání senátu	

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
MSČR	Ministerstvo spravedlnosti České republiky
TrZ	Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
ZPr	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZSS	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Předmětem této diplomové práce bude laický prvek v českém trestním řízení, který se v našem právním řádu uplatňuje ve formě přísedících. K výběru tohoto tématu mne přivedla zkušenost z prvoinstančního rozhodování trestních soudů, u nichž jsem se opakovaně setkala s případy projednávanými senátem složeným ze soudce a dvou přísedících, jejichž účast na jednání jsem shledala ve všech případech nadbytečnou, neboť přísedící ani jednou nevyužili žádného ze svých práv přiznaných jim trestním řádem, tedy nic nekonali, k ničemu se nevyjadřovali a byli spíše zátěží pro soudce, kteří jim museli vysvětlovat, oč ve věci jde a přibližovat jim různé instituty trestního práva, což soudce zbytečně zdržovalo.

Zapojení laického prvku do trestního řízení je v posledních letech v České republice aktuálním a opakovaně projednávaným problémem. Asi nejvíce se do povědomí veřejnosti zapsal návrh MSČR z roku 2010, č. j. 607/2010-LO-SP/7 směřující k eliminaci přísedících u okresních soudů. O zrušení přísedících v trestním řízení u okresních soudů se následně diskutovalo v roce 2016 v souvislosti s kapitolou Bílé knihy justice, týkající se přísedících, zpracovanou rovněž MSČR. V posledním roce je pak projednáván vládní návrh novely ZSS z roku 2019, č. j. 28/2018-LO-SP (sněmovní tisk č. 630/0), navrhuující omezení laického prvku v trestním řízení.¹

Vzniklé diskuse rozdělily odbornou veřejnost na dva názorové tábory. Zastánci laického prvku se snaží jeho existenci podpořit argumenty, že laický prvek v řízení zajišťuje demokratickou justici, transparentnost a legitimitu soudního rozhodování, kontrolu a prolamování uzavřenosti justice. Opozice pak poukazuje na negativa tohoto institutu, jimiž jsou především neznalost trestněprávní úpravy a mnohdy i obsahu spisů, možnost přísedících přehlasovat předsedu senátu, věkový průměr přísedících apod.

Stejně jako část soudců a odborné veřejnosti, mám pochybnosti o potřebě zapojování laiků do rozhodovací činnosti trestních soudů. Cílem této práce bude tedy zjistit, zda má laický prvek v trestním řízení v dnešní době opodstatnění, zda jeho potřeba není překonaná a navrhnout úpravu rozhodování trestních soudů v prvním stupni de lege ferenda. S ohledem na vytyčený cíl předpokládám, že výsledkem bude potvrzení nebo vyvrácení hypotézy, že účast laického prvku v trestním řízení je v České republice překonaná a nadbytečná. Obsah následujících kapitol by pak měl zodpovědět také tyto výzkumné otázky:

¹ Nutno dodat, že tento návrh byl v souvislosti se změnou ministrů spravedlnosti změněn a v původním znění navrhoval zrušení laického prvku ve všech věcech.

Kdy byl laický prvek do českého trestního řízení zaveden? Co bylo důvodem, resp. účelem zapojení laiků do rozhodovací činnosti trestních soudů? V jakých formách se na našem území laický prvek v trestním řízení v průběhu času uplatnil? Za účelem zodpovězení těchto tří otázek bude využito analýzy historického vývoje předmětného institutu, která stručně představí jednotlivé formy, v nichž se laický prvek na našem území od doby jeho vzniku až do dnes uplatnil.

Je právní úprava laického prvku v trestním řízení za současného stavu dostačující? Při odpovědi na tuto otázku bude podrobena analýze současná právní úprava institutu přísedících a budou rozebrány problematické aspekty s tímto institutem se pojící, tj. problémy související s ustanovováním přísedících do funkce, nedostatečné zákonem stanovené nároky na kvality přísedících, nedostatky právní úpravy týkající se zajišťování přítomnosti přísedících na soudních jednáních, chybějící horní věková hranice pro výkon funkce, neaktivita přísedících při jednáních apod. Tímto by měla být potvrzena či vyvrácena hypotéza, že právní úprava laického prvku v trestním řízení není za současného stavu dostačující a má mnohá úskalí.

Je o výkon funkce přísedícího dostatečný zájem, resp. disponují české soudy v současnosti dostatkem přísedících? Tuto otázku zodpoví data ze statistik MSČR a v rámci odpovědi budou též stručně přiblíženy jednotlivé možné důvody nezájmu o funkci, resp. nedostatku přísedících.

V jaké míře je institut přísedících využíván? Ke zodpovězení této otázky poslouží opět statistiky MSČR, které by měly potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, že jen malé množství trestních věcí je v prvním stupni řešeno za účasti přísedících.

Jaká zátěž pro stát a soudy se pojí s existencí laického prvku v trestním řízení? V odpovědi na tyto otázky bude blíže rozebrána administrativní a finanční zátěž spojená s existencí předmětného institutu.

Může trestní soudnictví efektivně fungovat bez zapojení laického prvku do řízení? Tato otázka bude zodpovězena za využití komparační metody, kdy budou prozkoumány právní řády několika evropských států, jež laický prvek v trestním řízení zakotven nemají, což by mělo potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, že trestní soudnictví může být efektivně realizováno i bez zapojení laiků do rozhodovací činnosti soudů.

Přesto, že jde o poměrně aktuální otázku, neexistuje mnoho literatury věnující se tématu laického prvku v trestním řízení. Překvapivě málo je také soudních rozhodnutí zabývajících se otázkou laického prvku v trestním řízení, při čemž v těchto rozhodnutích není řešena otázka smyslu a účelu předmětného institutu, nýbrž soudy se vyjadřují především k otázkám procesním a organizačním (výjimkou je snad jen rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. prosince 2013,

sp. zn. 4 Tdo 1130/2013). Dovoluji si tvrdit, že jde o oblast nedostatečně prozkoumanou, a proto je na místě podrobnější a komplexnější analýza této problematiky, a to nejen z hlediska smyslu a účelu předmětného institutu. Z důvodu nedostatku českých zdrojů bude pracováno také se zahraniční literaturou a některými originálními zahraničními zdroji, jež jsem měla možnost prostudovat.

Diplomová práce vychází ze stavu k 1. září 2020. Po svolení vedoucího katedry trestního práva Univerzity Palackého v Olomouci, doc. JUDr. Filipa Ščerby, Ph.D., překročí tato maximální přípustný rozsah diplomových prací o 3 848 znaků.

1 Historický vývoj laického prvku v trestním řízení

Princip laického prvku v trestním řízení byl na našem území v různých vývojových etapách trestního soudnictví pojímán různě, a to především v závislosti na vládnoucích politických režimech, jak bude stručně rozebráno vzápětí. Výchozím bodem této kapitoly je rok 1848, neboť „historické kořeny, z nichž vyrůstá současný „model“ výkonu soudní moci v českých zemích, je třeba hledat v období následujícím po roce 1848. Jakkoliv se nynější organizace soudní moci odlišuje od té, jež se utvářela od poloviny 19. století, řada společných rysů přetrvávala.“²

1.1 Počátky laického prvku v trestním řízení na našem území

Zásadní význam pro zakotvení laického prvku do trestního řízení měla revoluce z let 1848-1849, v níž si lid vydobyl, za účelem odstranění vlivu absolutistického státu na výkon soudnictví, občanskou kontrolu nad výkonem trestního soudnictví ve formě porot, což přislíbila Ústava z 25. dubna 1848.³ Poroty však byly zakotveny již zákonem z 18. dubna 1848 o řízení ve věcech tiskových.⁴ Porotní soudy tvořilo pět soudců z povolání a dvanáct porotců rozhodujících o vině, jimiž se mohli stát jen gramotní muži starší 30 let, pocházející z majetných vrstev společnosti, zapsaní do voličských seznamů pro volby do obcí, v nichž měli řádné bydliště minimálně po dobu jednoho roku.⁵ Do pravomoci porotních soudů náleželo rozhodovat v trestním řízení proti autorovi či vydavateli tisku a s účinností trestního řádu z roku 1850 též o těžkých zločinech a politických a tiskových přečinech.⁶ Život porotních soudů však neměl dlouhého trvání, neboť s nástupem neoabsolutismu v 50. letech 19. století byly tyto kabinetním listem z 31. prosince č. 4/1852 ř. z. zrušeny a jejich pravomoc vykonávaly šestičlenné senáty složené ze soudců z povolání.⁷

1.2 Vývoj v letech 1867-1917

Laici se do řízení vrátili s Ústavou z roku 1867, jejíž součástí byl zákon č. 144/1867 ř. z., o soudcovské moci, jež stanovil pravomoc porotních soudů pro zločiny, za které byly ukládány těžké tresty a zločiny a přečiny politické nebo spáchané tiskem. S účinností trestního řádu

² PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. s. 1.

³ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 221.

⁴ SCHELEOVÁ Ilona a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Nakladatelství EUROLEX, 2004. s. 32.

⁵ MALÝ, Karel, SIVÁK, Florian. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Praha: Nakladatelství a vydavatelství H&H, 1993. s. 419.

⁶ ADAMOVÁ Karolína a kol. *Velké dějiny země koruny české-tematická řada právo*. Praha: Nakladatelství Paseka s. r. o., 2017. s. 343.

⁷ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 249.

z roku 1873 porotní soudy rozhodovaly též o zločinech s dolní hranicí trestní sazby pěti let a o některých dalších přečinech.⁸ Porotní soudy byly složeny ze tří profesionálních soudců a dvanácti porotců rozhodujících o vině obžalovaného.⁹ Předpoklady pro výkon funkce porotce se nezměnily, s tím rozdílem, že byl-li někdo ustanoven porotcem, musel funkci porotce, až na výjimky, přijmout.¹⁰

1.3 Vývoj v letech 1918-1938

Právní úprava trestního soudnictví recipovala úpravu rakouskouherskou a k zásadním změnám v oblasti trestního soudnictví nedošlo.¹¹ Porotní soudy rozhodovaly ve stejném složení o trestných činech spáchaných tiskem; trestných činech politických; zločinech, za něž hrozil trest odnětí svobody delší pěti let a jiných vyjmenovaných trestných činech.¹² Změny přinesl zákon č. 278/1919 Sb., o sestavování seznamů porotců, který nadále nepodmiňoval způsobilost k úřadu porotce majetkovým censem, zvýšil věkovou hranici pro způsobilost být porotcem na 35 let a umožnil účast na porotním rozhodování ženám.

Postupně byla oklešťována pravomoc porotních soudů, neboť rozhodování řady věcí bylo převedeno na níže uvedené nově vzniklé soudy.¹³ Se zákonem č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky a zákonem č. 51/1923 Sb., o státním soudě se do trestního řízení poprvé dostali přisedící¹⁴, spolurozhodující u státního soudu v senátech složených ze tří soudců a tří přisedících o trestných činech stíhaných podle zákona na ochranu republiky a o trestných činech s těmito činy se sbíhajících.¹⁵ Zákon č. 124/1924 Sb., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti následně zřídil pro zločin utrhaní na cti a pro přečiny urážky na cti zvláštní nové typy soudů kmetských, jejichž senáty zahrnovaly vedle tří soudců z povolání dva kmety, jimiž se mohli stát jen občané starší 45 let.¹⁶ Laiky do řízení zapojil též zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, jenž zřídil senáty rozhodující o trestných činech spáchaných mladistvými, působící u krajských

⁸ Tamtéž, s. 334.

⁹ PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. s. 65.

¹⁰ SCHELEOVÁ Ilona a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Nakladatelství EUROLEX, 2004. s. 143.

¹¹ MALÝ, Karel, SIVÁK, Florian. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Praha: Nakladatelství a vydavatelství H&H, 1993. s. 413.

¹² ADAMOVIČ Karolína a kol. *Velké dějiny zemí koruny české-tematická řada právo*. Praha: Nakladatelství Paseka s. r. o., 2017. s. 119.

¹³ SOLNAŘ, Vladimír. Zastavení působnosti porot. *Právník*. 1941, roč. 80, č. 1, s. 11-20.

¹⁴ Mohli jimi být jmenováni občané ČSR znalí práva, starší čtyřiceti let, kteří nebyli nezpůsobilí k úřadu porotce.

¹⁵ Zákon č. 51/1923 Sb., o státním soudě

¹⁶ ADAMOVIČ Karolína a kol. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: Lexis-Nexis CZ s.r.o., 2005. s. 123.

soudů, složené ze dvou soudců z povolání a jednoho přísedícího. Ve věcech, které patřily do působnosti porotního soudu, rozhodoval senát složený ze dvou soudců a dvou přísedících, jimiž se mohly stát pouze osoby způsobilé k úřadu porotce a znalé sociální péče o mládež.¹⁷

1.4 Vývoj v letech 1939-1947

V době protektorátu bylo na naše území přeneseno říšské soudnictví, v důsledku čehož zde vedle sebe existovaly dva právní režimy a rozlišovalo se soudnictví autonomní, vycházející z organizace soudů v předválečném Československu, a soudnictví říšské. V autonomním soudnictví byla činnost kmetských soudů a soudů porotních zcela vyloučena až do konce války.¹⁸

K obnovení porotního soudnictví a kmetských soudů pak došlo ústavním dekretem prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. Věst. Čsl., o obnovení právního pořádku. Podle zákona č. 232/1946 Sb., o porotních soudech tyto soudy rozhodovaly o trestných činech, které svou povahou a okolnostmi, za nichž byly spáchány, svědčily o pachatelově snaze ovlivnit uspořádání věcí veřejných a o zločinech, za které zákon stanovil trest smrti nebo trest odnětí svobody delší pěti let. Zákon dále zvýšil minimální věk pro způsobilost k úřadu porotce na 35 let a zavedl povinnost předsedy senátu poučit porotce, po přečtení obžaloby, o zákonných znacích trestného činu, který byl předmětem obžaloby a o významu právních pojmů obsažených v obžalobě.

Na základě dekretu prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech a dekretu č. 17/1945 Sb., o Národním soudu retribuční soudnictví vzniklo retribuční soudnictví. Mimořádné lidové soudy rozhodovaly, v senátech složených ze soudce z povolání a ze čtyř soudců z lidu, o činech trestných dle retribučního dekretu.¹⁹ Laici působili též u Národního soudu, jehož senáty tvořili tři soudci z povolání a čtyři přísedící, jimiž mohli být jen osvědčení vlastenci, jmenovaní vládou na návrh ministra spravedlnosti.²⁰

1.5 Vývoj v letech 1948-1989

Zásadní roli pro laický prvek v trestním řízení sehrál zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, jenž provždy zlikvidoval porotní soudnictví a zavedl institut soudců z lidu, kteří měli do činnosti soudů vnést životní zkušenosti a podrobnou znalost místních podmínek, za

¹⁷ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 320.

¹⁸ SCHELEOVÁ Ilona a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Nakladatelství EUROLEX, 2004. s. 156.

¹⁹ ADAMOVÁ Karolína a kol. *Velké dějiny země koruny české-tematická řada právo*. Praha: Nakladatelství Paseka s. r. o., 2017. s. 415.

²⁰ Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu

účelem hlubšího posouzení jednotlivých případů.²¹ Soudci z lidu, jimiž se mohli stát bezúhonní občané starší 30 let, zapsaní ve voličském seznamu, státně spolehliví a oddaní myšlence lidově demokratického zřízení, spolurozhodovali u okresních i krajských soudů v senátech složených ze soudce z povolání a dvou soudců z lidu. Stanovil-li zákon za trestný čin trest smrti nebo trest odnětí svobody delší desíti let nebo jednalo-li se o opravné řízení, byly senáty složené ze dvou soudců z povolání a ze tří soudců z lidu. Soudci z lidu působili také u Nejvyššího soudu.²²

Zákonem č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů byli soudci z lidu z rozhodování krajských soudů ve druhém stupni vyloučeni a tyto rozhodovaly ve složení tří soudců z povolání. Byla také snížena věková hranice pro způsobilost ke zvolení soudcem z lidu na 23 let.

V roce 1960 byly Ústavou v rámci prohlubování zlidovění soudnictví zřízeny místní lidové soudy, ustavované v obcích a na pracovištích, jež měly přispět k upevnění socialistické zákonitosti, zajištění společenského pořádku a pravidel socialistického soužití.²³ Dle zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech, tyto soudy rozhodovaly v senátech tří soudců, zvolených ve veřejném hlasování na shromážděních občanů, z osob starších 21 let, požívajících mezi občany všeobecné vážnosti a důvěry a kteří lidu byli příkladem v práci, veřejné činnosti a v osobním životě, o méně závažných případech porušování socialistické zákonitosti, narušující společenský pořádek a soužití občanů, a drobné majetkové spory.²⁴ Působení místních lidových soudů bylo spjato s řadou problémů majících původ na straně těchto soudů (např. porušování základních procesních postupů, nedodržování zásady ústnosti a veřejnosti, nedůsledné zjišťování skutečného stavu věci apod.). Místní lidové soudy zrušil zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech.²⁵

U ostatních soudů nadále spolurozhodovali soudci z lidu, coby projev demokratizace socialistického soudnictví, jež měl zvýšit autoritu soudů mezi občany a zvýšit důvěru ve výkon soudnictví.²⁶ Dle zákona č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů, okresní i krajské soudy rozhodovaly v první instanci stejně jako dle předchozí úpravy. Krajské soudy, v instanci druhé, pak rozhodovaly v senátech složených ze tří soudců z povolání a dvou soudců z lidu. U Nejvyššího soudu se soudci z lidu podíleli pouze v druhostupňovém řízení.

²¹ MACUR, Josef. *Soudnictví a soudní právo*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1988. s. 123.

²² Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

²³ Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ve znění účinném ke dni 11. 07. 1960

²⁴ Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech

²⁵ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 645.

²⁶ PLUNDR, Otakar, HLAVSA, Petr. *Organizace justice a prokuratury*. Praha: Nakladatelství Panorama, 1987. s. 55.

Zákonem č. 156/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců, bylo omezeno senátní rozhodování ve prospěch samosoudců a z družstevního rozhodování byli laici pro vždy vyloučeni.²⁷

1.6 Vývoj po roce 1989

V reakci na pád komunistického režimu byl zákonem č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, institut soudců z lidu nahrazen přísedícími, kteří se u okresních soudů podíleli na rozhodování v senátech složených ze soudce a dvou přísedících a u krajských soudů, v prvním stupni, ve složení dvou soudců a tří přísedících. Přísedícím mohl být, dle zákona České národní rady č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, zvolen občan způsobilý k právním úkonům, bezúhonný, starší 25 let, jestliže jeho zkušenosti a morální vlastnosti zaručovaly, že bude soudcovskou funkci řádně vykonávat, a který souhlasil se svým ustanovením za přísedícího. Tento institut zůstal pak zachován i po osamostatnění České republiky. Poroty obnoveny nebyly s odůvodněním, že pro svou těžkopádnost, snadnou ovlivnitelnost iracionálními prvky a pro jiné nedostatky jsou, zejména v Evropě, předmětem kritiky a jsou na ústupu.²⁸

²⁷ Tamtéž, s. 56.

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999. s. 194.

2 Současná právní úprava laického prvku v trestním řízení

Jak bylo uvedeno v úvodu této práce, laický prvek se v českém trestním řízení uplatňuje ve formě přísedících. Právní úprava tohoto institutu je poměrně roztržštěná a v rámci vnitrostátních pramenů práva ji nalezneme na různých hierarchických úrovních, které budou v rámci této kapitoly stručně rozebrány.

2.1 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Právní základ laického prvku v trestním řízení tvoří článek 94 odst. 2, dle kterého může zákon stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců další občané. Lze tedy svěřit část rozhodovací pravomoci osobám odlišným od soudců, jimiž jsou díky neurčitě formulovanému ustanovení i zástupci veřejnosti ve formě přísedících.²⁹ Je na vůli zákonodárce, zda této možnosti využije. Ústava mu povinnost zahrnout laiky do trestního řízení neukládá a může se tak stát, že laický prvek z právní úpravy trestního řízení zcela vyloučí.

2.2 Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

Jedná se o základní předpis upravující institut přísedících. Výchozím je § 3, dle kterého v řízení před soudem rozhoduje senát nebo samosoudce. Dle § 35 odst. 1 rozhodují okresní soudy, v případech stanovených procesními zákony, v senátech složených ze soudce a dvou přísedících (ve spojení s § 2 odst. 9 TŘ a § 314 a TŘ lze potom dovodit, že se přísedící podílejí na rozhodování o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let nebo má-li být uložen souhrnný/společný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem), krajské soudy pak, dle § 31 odst. 1, rozhodují v senátech složených ze soudce a dvou přísedících, rozhodují-li jako soudy prvního stupně v trestních věcech.

Předpoklady pro výkon funkce přísedícího stanoví § 60, dle kterého se přísedícím může stát plně svéprávný³⁰ občan ČR, starší 30 let, přihlášený k trvalému pobytu/pracující v obvodu zastupitelstva, jímž je do funkce volen nebo soudu, k němuž je volen.³¹ Dalšími podmínkami jsou

²⁹ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k ústavě a listině 1. díl. 2.* vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 751.

³⁰ Srov. § 15 odst. 2, § 30, § 37, § 655 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ K tomu nutno dodat, že vzhledem k multiplaci možností, pro které soudy může být jedna osoba zvolena, není vyloučeno, aby tatáž osoba byla zvolena přísedícím pro více soudů. Viz GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář.* Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 215.

bezúhonnost, zkušenosti a morální vlastnosti zaručující, že bude funkci řádně zastávat³² a souhlas s ustanovením za přisedícího k určitému soudu.

Přisedící jsou voleni na čtyřleté funkční období obecními a krajskými zastupitelstvy v obvodech příslušných soudů³³ a po svém zvolení skládají slib, ve znění dle § 62 odst. 1, do rukou předsedy příslušného soudu (odmítnou-li slib složit nebo složí-li jej s výhradou, hledí se na ně, jako by nebyli zvoleni). Počet přisedících dle § 65 určuje předseda soudu, pro něž mají být zvoleni, a to tak, aby jeden přisedící nezasedal více než 20 dnů v kalendářním roce.

Přesto, že se jedná o veřejnou funkci, zákon neřeší možnost střetu zájmů, či dokonce narušení principů dělby moci (pokud je přisedícím jmenován např. policista, státní úředník apod.).³⁴ Jediným omezením v tomto směru je neslučitelnost s funkcí člena komory Parlamentu ČR. Pozornost není věnována ani kárné odpovědnosti přisedících, jež je upravena velmi vágně a jedinou možnou sankcí za závažné porušení jejich povinností je odvolání z funkce zastupitelstvem dle § 97 odst. 1.

Funkce přisedícího ze zákona zaniká z důvodů uvedených v § 96 (uplynutím funkčního období, omezení ve svéprávnosti, smrt atd.), odvoláním z funkce dle § 97 nebo vzdáním se funkce dle § 98.

2.3 Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích ČSFR, České republiky a Slovenské republiky

Tento zákon ukládá kandidátu na přisedícího doložit, že v zákonem stanovené době nevykonával činnosti nebo funkce vyjmenované v § 2 (nebyl příslušníkem Sboru národní bezpečnosti/příslušníkem Lidových milicí/tajemníkem orgánu KSČ atd.). Tyto skutečnosti kandidát dokládá osvědčením vydaným federálním ministerstvem vnitra nebo čestným prohlášením, podle toho, jak stanoví zákon v § 4.

2.4 Další předpisy

Institut přisedících vystupuje v mnoha dalších právních předpisech. Rozdělování přisedících do jednotlivých senátů, povolávání přisedících k zasedáním senátů a povinnost předsedů soudů zajistit odbornou průpravu přisedících upravuje instrukce ministra spravedlnosti ČR, č. j. 1638/91-OOD, k řízení a organizaci práce s přisedícími okresních a krajských soudů. Povinnost

³² K tomu podrobněji viz kapitola 3.1.

³³ Počet přisedících volených jednotlivými zastupitelstvy v obvodu příslušného soudu stanoví předem jeho předseda tak, aby mezi ně byl počet míst poměrně rozložen dle počtu obyvatel.

³⁴ ODEHNALOVÁ, Jana. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy*. 2011, roč. 19, č. 14, s. 516-519.

soudů vést evidenční listy přísedících³⁵ a vystavovat přísedícím průkazky přísedících³⁶ stanoví instrukce ministerstva spravedlnosti, č. j. 826/93-pers., o vedení evidence přísedících a průkazkách přísedících. Vy-loučením přísedících a právy a povinnostmi členů senátu se pak zabývá zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád; základy průběhu jednání před soudními senáty obecně upravuje vyhláška MSČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy a senátů se týká též instrukce MSČR, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy. Nutno zmínit též vyhlášku MSČR č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího, upravující náhradu ušlého výdělků, hotových výdajů a paušální náhradu za výkon funkce přísedícího.

³⁵ Viz příloha č. 1 této práce.

³⁶ Viz příloha č. 2 této práce.

3 Problematické aspekty pojící se s laickým prvkem v trestním řízení

Ohledně zapojení laického prvku do soudního rozhodování se v posledních letech, v souvislosti s jeho možným zrušením, rozvířily hojné diskuse, v nichž zastánci i odpůrci tohoto prvku rozebírali argumenty ve prospěch i v neprospěch zapojení veřejnosti do trestního řízení.³⁷ V obsahu těchto diskusí bylo možno vyzorovat několik opakovaně zmiňovaných problematických aspektů, týkajících se laického prvku v českém trestním řízení. Jelikož o některých z nich nelze říct, zda jsou vyloženy ve prospěch nebo v neprospěch zachování laického prvku v trestním řízení, budou v rámci této kapitoly rozebrány všechny problematické aspekty společně.

3.1 Ustanovování do funkce

Jak bylo uvedeno výše, volba přísedících náleží zastupitelstvům obcí v obvodu příslušného soudu, k němuž se přísedící volí.³⁸ Přesto, že by si zasloužil podrobnější úpravu, ZSS se příliš tímto procesem nezabývá a věnuje mu pouze § 64 odst. 3 stanovící, že kandidáty na přísedící navrhuje členové příslušného zastupitelstva a že si k nim má zastupitelstvo vyžádat vyjádření předsedy příslušného soudu. V důsledku strohosti zákonné úpravy vzniká, v souvislosti s výběrem vhodných kandidátů na přísedící, mnoho nejasností. Ku příkladu „ze znění odst. 3 nevyplývá jasně, zda postačí, pokud návrh podá pouze jediný člen zastupitelstva, nebo zda musí jít o shodný návrh více členů zastupitelstva.“³⁹ Vzhledem k absenci kvora se lze přiklonit k první uvedené variantě.⁴⁰

ZSS se nezabývá ani tím, jak najít vhodné kandidáty do této funkce, což jednotlivá zastupitelstva řeší různě, patrně nejčastěji, jak lze soudit z obsahu webových stránek mnoha obcí a městských částí, prostřednictvím veřejné výzvy občanům umístěné na těchto stránkách, aby se zájemci zastupitelstvu ozvali nebo aby občané navrhli vhodné adepty, které pak obec kon-

³⁷ Diskuse vyvolaná návrhem MSČR z roku 2010, č. j. 607/2010-LO-SP/7, týkající se zrušení institutu přísedících u okresních soudů, a to v řízeních trestních i civilních. O zrušení přísedících v trestním řízení u okresních soudů se následně diskutovalo v roce 2016, v souvislosti s kapitolou Bílé knihy justice, týkající se přísedících, zpracovanou rovněž MSČR. Nejnovější diskuzi vládní návrh novely ZSS z roku 2019, č. j. 28/2018-LO-SP (sněmovní tisk č. 630/0), navrhuje omezení institutu přísedících v trestním řízení. Pro kompletnost lze zmínit též návrh poslance Martina Plíška z roku 2015, sněmovní tisk č. 599/0 a návrh poslanců strany TOP 09 z roku 2018, sněmovní tisk č. 86/0, které směřovaly ke zrušení přísedících v civilních řízeních, ovšem i tyto vyvolaly diskuse týkající se opodstatněnosti laického prvku v řízení před soudy.

³⁸ To má posílit kontrolu soudnictví a dosavadní zájem zákonodárce na participaci laického prvku v rámci rozhodovací činnosti soudů. Podrobněji viz zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 23. 04. 2012, sp. zn. 695/2011/VOP. Zpráva je dostupná na <<https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1106>> [cit. 1. června 2020].

³⁹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 213.

⁴⁰ Tamtéž.

taktuje a dotáže se, zda mají zájem tuto funkci vykonávat. Tímto způsobem zveřejněná výzva ovšem nemá, dle mého názoru, přílišný význam, neboť webové stránky obce dostatečně pravidelně, aby tuto výzvu zachytili, navštěvuje jen zlomek obyvatel. Vhodnější by bylo, a je možné, že existují případy, kdy to tak zavedeno je, zveřejnit výzvu i prostřednictvím místního periodika nebo, v menších obcích, v obecním rozhlase, aby se zvýšila pravděpodobnost, že se informaci dozví větší množství potenciálních zájemců, kteří se následně jako kandidáti na přisedící přihlásí.

Skutečnost, že se někdo přihlásí jako kandidát ovšem automaticky nezaručuje, že bude na post přisedícího navržen, neboť výběr kandidátů je plně v rukou zastupitelů, předkládajících své nominace. V tomto ohledu se lze ztotožnit s názorem doktora Daniela Prouzy a Martina Hájka, dle nichž „fakt, že případný kandidát musí získat prvotní podporu alespoň jednoho zastupitele, který jej k volbě navrhne, do jisté míry omezuje rovnost přístupu k veřejné funkci⁴¹“. Samotná vázanost na navržení ze strany zastupitelů do jisté míry omezuje demokratičnost volby přisedících⁴², jež je s tímto institutem spojována a poskytuje prostor pro případnou svévoli ze strany zastupitelů, kteří některé zájemce nemusejí úmyslně navrhnout, aby jim uškodili nebo naopak, mohou navrhnout osoby jim blízké, které je o to požádají, v důsledku čehož pak nemůže být o demokratickém zvolení řeč.⁴³

Problematickou se rovněž jeví povinnost členů zastupitelstva posoudit splnění některých předpokladů stanovených pro výkon funkce přisedícího. Jedná se o zkušenost a morální záruky kandidátů. Ve větších obcích, kde se občané navzájem neznají a nemají o sobě žádné informace, a u členů krajských zastupitelstev jsou omezeny zdroje, z nichž mohou zastupitelé čerpat informace o kandidátech. Splnění těchto předpokladů je pak „v praxi zkoumáno pouze z dostupných podkladů o uchazeči předložených v souvislosti s jeho kandidaturou na volbu do této funkce⁴⁴“. Předložené dokumenty mohou o kandidátu vyvolat falešný dobrý dojem, neboť se z nich zastupitelé nedozví např. že, proti němu bylo zahájeno trestní stíhání, že úmyslně vyvolává sousedské spory apod. Rovněž není stanoveno, k čemu v rámci hodnocení naplnění zmíněných předpokladů přihlížet (např. jaké zkušenosti a vlastnosti zaručí nestrannost a nezávislost přisedícího), jak zjištěné skutečnosti hodnotit a jaký jim přikládat význam, důsledkem čehož může být výběr osob nevhodných pro funkci přisedících.⁴⁵ Jako možné řešení této situace se nabízí,

⁴¹ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Nenavržení zájemci nemají žádnou možnost jakkoliv se proti jejich, třeba i úmyslnému, opomenutí bránit.

⁴⁴ KŘEČEK, Stanislav a kol. *Státní správa soudů*. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2015. s. 82.

⁴⁵ Mám za to, že jde o logický důsledek strohé zákonné úpravy, neboť od členů zastupitelstev, jimiž jsou převážně zástupci z řad běžných občanů, kteří vykonávají různá povolání, mají různé představy o tom, co je morální a mají

aby kandidáti na přisedící, příp. již zvolení přisedící, při návrhu na jejich znovujmenování, byli podrobeni komisionálnímu výběrovému řízení za účasti vedení soudu, u něž mají působit, se zvláštním důrazem na jejich osobnostní, morální, lidské a odborné kvality, a také s přihlédnutím k jejich motivaci k výkonu této funkce.⁴⁶ Tím by se zajistilo nejen dostatečně odborné posouzení požadovaných vlastností kandidátů, ale také výběr vhodnějších přisedících.

Asi nejvíc zarážející na současné úpravě obsažené v ZSS je, že v podstatě umožňuje svévoli zastupitelstev při výběru přisedících, neboť jediným potenciálním prostředkem, jak zvrátit zvolení nevhodných přisedících, je vyžádání vyjádření předsedy příslušného soudu k seznamu navržených kandidátů. Zákon nestanoví lhůtu, v níž se tak má stát, ani lhůtu, v níž má předseda soudu odpovědět (resp. ani jeho povinnost podat vyjádření, byť jen třeba takové, že nemá připomínku).⁴⁷ Může se tak teoreticky stát, že se předseda soudu vůbec nevyjádří⁴⁸ nebo si zastupitelstvo nevyžádá jeho vyjádření, protože na jeho názoru v podstatě nezáleží. „Vyjádření předsedů okresních soudů má pouze konzultační charakter a pro zastupitelstvo není závazné.“⁴⁹ Nejvyšší soud se ve vztahu k této záležitosti vyslovil, že výběr i volba kandidátů na přisedící jsou svěřeny výlučně místním zastupitelstvům, a tedy ani v případě negativního stanoviska k některému z navržených kandidátů, nemůže předseda soudu jeho zvolení za přisedícího jakkoliv znemožnit. Jedinou v úvahu připadající možností, jak zvolení zvrátit, je využití postupu dle § 97 odst. 1 ZSS, dle něž může předseda soudu navrhnout zastupitelstvu odvolání přisedícího z funkce a zároveň s podáním návrhu může přisedícího dočasně funkce zprostit. Jestliže však zastupitelstvo přisedícího neodvolá, dočasné zproštění zanikne a předseda soudu bude povinen přisedícímu umožnit funkci vykonávat.⁵⁰ Zvolení přisedícím proti vůli předsedy soudu nemá tedy žádné negativní důsledky, jak ostatně zdůraznilo Ministerstvo vnitra (v přípisu ze dne 1. 6. 2011, čj. MV-60969-2/ODK-2011), dle kterého by neplatnost volby přisedícího jako sankci za nevyžádání/nerespektování vyjádření předsedy soudu musel založit výslovně

nastaveny různé standardy lidského chování, nelze spravedlivě požadovat, aby byli tyto kategorie schopni, bez jakéhokoliv návodu, správně vyhodnotit. V krajním případě se zastupitelé splnění těchto předpokladů nemusí vůbec zabývat, např. když mají málo dobrovolníků a jsou rádi, že splnili požadované kvóty, neboť nikdo nezjistí, že tak neučinili.

⁴⁶ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.

⁴⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 213.

⁴⁸ Jde spíše o variantu ad absurdum, neboť za soudce jsou vybíráni lidé s nejvyššími kvalitami, kteří jednají v souladu se zákonem a kterým záleží na tom, aby, když už tento institut existuje, byli za přisedící vybíráni nejvhodnější z kandidátů. Nad to by, v případě, že by znal skutečnosti o kandidátovi na přisedícího vylučujícími splnění zákoných předpokladů pro jeho zvolení, porušil svou povinnost spočívající v upozornění zastupitelstva na tyto skutečnosti, kterou z § 127 ZSS dovozuje doktor Varvařovský ve zprávě o šetření veřejného ochránce práv ze dne 23. 04. 2012, sp. zn. 695/2011/VOP.

⁴⁹ Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 23. 04. 2012, sp. zn. 695/2011/VOP

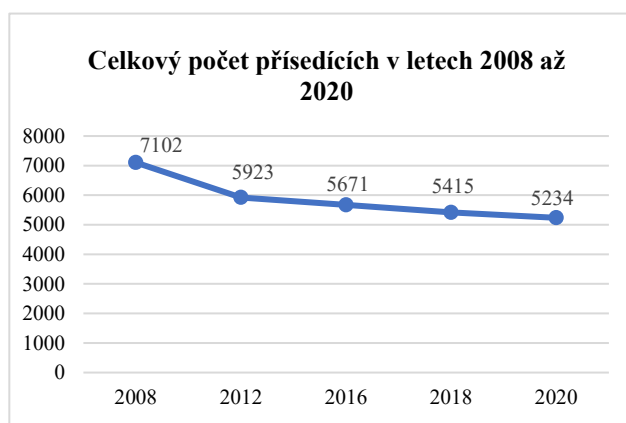
⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2019, sp. zn. 30 Cdo 1711/2017

zákon.⁵¹ Jak vidno, vyjádření předsedy senátu, ač by zřejmě mělo mít jakousi preventivní funkci (tj. zajistit, aby zastupitelé nezvolili za přísedící nevhodné osoby), za současného stavu existuje spíše jen pro forma, neboť pokud jej zastupitelé nerespektují dobrovolně, nemá žádné účinky. Tento problém by se dal vyřešit změnou zákona, kdyby předsedovi soudu přiznal pravomoc jeho negativním stanoviskem ve vztahu ke kandidátu vyloučit možnost jeho jmenování přísedícím.

3.2 Není dlouhodobě větší zájem vykonávat funkci přísedícího

Neexistence dlouhodobě většího zájmu o funkci se umístila na prvním místě mezi důvody pro zrušení institutu přísedících obsaženými v návrhu MSČR na zrušení přísedících z roku 2010, č.j. 607/2010-LO-SP/7. Část odborné veřejnosti tento důvod nepřijala, kritizovala jeho přílišnou vágnost, absentující definici pojmu „dlouhodobě větší zájem“ a nepředložení analýzy na základě níž byl tento důvod formulován.⁵²

Situaci dle mého názoru lépe vystihuje pojem „nedostatek“, neboť vychází ze statisticky prokazaného stavu věci, a to, že v posledních letech se soudy potýkají právě s nedostatkem přísedících. „Soudům aktuálně chybí skoro třetina přísedících a situace se zhoršuje.“⁵³ Jak lze

Graf č. 1: Celkový počet přísedících v letech 2008 až 2020
Graf z dat MSČR sestavil autor.

vidět z grafu č. 1, největší propad v počtu přísedících nastal v letech 2008 až 2012, kdy v průměru ubylo 294 přísedících za rok. Od roku 2012 se průměrný roční úbytek ustálil na 86. Problém nedostatku přísedících lze tedy považovat za dlouhodobý, neboť soudy se s ním potýkají minimálně od roku 2010 (např. Obvodní soud pro Prahu 7 hlásil akutní nedostatek přísedících⁵⁴), kdy se o nedostatku přísedících začalo více diskutovat

v souvislosti s návrhem MSČR na zrušení přísedících, a dobu desíti let zajisté můžeme považovat za dobu dlouhou. Jelikož neexistují žádné průzkumy veřejného mínění, jejichž výsledkem

⁵¹ Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 23. 04. 2012, sp. zn. 695/2011/VOP

⁵² RUDÝ, Alexandr, SLUNEČKO, Petr. O přísedících. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 12, s. 15-20.

⁵³ KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* [online]. epravo.cz, 27. října 2018 [cit. 1. června 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/co-by-se-melo-zlepsit-v-resortu-ministerstva-spravedlnosti-108163.html>>.

⁵⁴ Úřad městské části Praha-Troja. Hledáme zájemce o funkci přísedících obvodního soudu pro Prahu 7. *Troja* [online]. Praha: Městská část Praha-Troja, 2010, č. 127, s. 2 [cit. 1. června 2020]. Dostupné na <<https://www.mctroja.cz/files/casopis/pdf/58/troja-127.pdf>>.

by bylo zjištění konkrétních důvodů tohoto nedostatku, budou na následujících řádcích rozebrány všechny možné důvody způsobilé zapříčinit rozebíraný problém.

3.2.1 Neochota vykonávat funkci přisedícího

Hojně se vyskytujícím důvodem nedostatku přisedících pravděpodobně bude neochota lidu tuto funkci vykonávat, tj. že lidé zkrátka takovou funkci, ač jim v tom nic nebrání, vykonávat nechtějí. To může být jednak zapříčiněno tím, že jsou plně vytíženi záležitostmi osobního charakteru (řeší problémy v zaměstnání i v rodinném životě) a málokomu pak zbývají síly zabývat se nad to problémy jiných a jednak nezájmem vykonávat něco navíc (tj. činnost, k níž nejsou povinni) a z čeho nemají žádný užitek (pokud nemají zájem na spravedlivém fungování justice). Odrazující může být i povaha projednávaných skutků a časová náročnost výkonu této funkce, jež si zpravidla vyžádá přítomnost u různých jednání po celý pracovní den, u některých případech dokonce po několik dnů, či týdnů.

3.2.2 Nevědomost o existenci institutu přisedících

Z vlastní zkušenosti vím, že v naší společnosti žijí občané, kteří o existenci institutu přisedících vůbec nevědí nebo si myslí, že tento zanikl společně s pádem komunismu po roce 1989. Při hlubší úvaze lze dojít k závěru, že se jedná o subkategorii výše zmíněné neochoty vykonávat funkci přisedícího, neboť v době moderních technologií disponuje každý televizí nebo internetem, a tedy se, ať už prostřednictvím zpravodajství nebo filmu, dozví o působení laiků v trestním řízení v zahraničí (typicky o porotách v USA). Troufám si tedy tvrdit, že kdyby někoho participace na soudním rozhodování blíže zaujala a měl by zájem takovou funkci eventuálně vykonávat, nebyl by pro něj problém zjistit si, zda u nás obdobný institut existuje a přihlásit se jako zájemce o předmětnou funkci.

3.2.3 Neochota zaměstnavatelů uvolňovat zaměstnance pro výkon funkce přisedícího

Dlouhodobě diskutovaným problémem, odrazujícím potenciální zájemce o tuto funkci, je neochota zaměstnavatelů uvolňovat své zaměstnance za účelem výkonu funkce přisedících, a to i když jim takovou povinnost ukládá zákoník práce (dále jen ZPr) v § 200, jež stanoví, že zaměstnanci přísluší od zaměstnavatele pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu k výkonu veřejných funkcí. Negativní přístup zaměstnavatelů je pochopitelný, neboť by byli sami proti sobě, kdyby dali zaměstnancům souhlas k tomu, aby se v pracovní době zdržovali jinde a ne-

věnovali se náplni práce.⁵⁵ Chyběly by jim pak výsledky práce, kterou by zaměstnanec za dobu nepřítomnosti odvedl.

Souhlas zaměstnavatele v této situaci fakticky ale (na rozdíl od jiných překážek v práci) potřebný není, neboť v případě výkonu funkce přisedícího, představující veřejnou funkci, zaměstnanci plyne nárok na pracovní volno přímo z § 200 ZPr a zaměstnavatel je povinen⁵⁶ přisedící na potřebnou dobu uvolnit, ledaže tomu brání vážné provozní důvody.⁵⁷ Pracovní volno pak může být zaměstnanci poskytnuto v rozsahu maximálně 20 pracovních dnů (směn)⁵⁸ v kalendářním roce.⁵⁹ I v tomto případě se však uplatní § 206 ZPr, dle kterého zaměstnanec, je-li to možné, musí překážku v práci zaměstnavateli včas předem oznámit a prokázat rozhodné skutečnosti, vymezující tuto překážku v práci.⁶⁰ Je ovšem pochopitelné, že zaměstnanci raději ustoupí zaměstnavatelům a o výkon funkce přisedícího se neucházejí nebo se funkce vzdají, protože kdyby svého práva, ať už se souhlasem zaměstnavatele nebo bez něj, využili, mohlo by to pro ně mít v práci negativní následky. Tuto skutečnost potvrdila soudkyně Iveta Zítková, dle které celá řada u jejího soudu působících přisedících musela svou funkci opustit, neboť by jinak přišli o práci.⁶¹

Rovněž není výjimkou, že výkon funkce přisedícího jde osobám tuto funkci zastávajícím k tíži ještě před vznikem pracovního poměru, a to v případech, kdy se ucházejí o zaměstnání. Zaměstnavatelé logicky upřednostňují osoby, které nebudou muset v pracovní době nikam uvolňovat. V důsledku těchto skutečností pak stát přichází o další možné kandidáty, kteří by sice zájem vykonávat funkci přisedícího měli, ovšem nechají se výše zmíněným odradit.

3.2.4 Neatraktivní finanční odměna za výkon funkce přisedícího

Často kritizovaným faktorem, odrazujícím potenciální zájemce od výkonu funkce přisedících, je nízká paušální náhrada za výkon funkce přisedícího stanovená vyhláškou MŠCR č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, která od 1. 1. 1996 činí 150,- Kč za den jednání. Tato částka dále podléhá zdanění a odpočtu záloh na zdravotní pojištění, v důs-

⁵⁵ ODEHNALOVÁ, Jana. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č.14, s. 516-519.

⁵⁶ Bez existence zákonného nároku by totiž zaměstnavatelé zaměstnance k výkonu funkce neuvolňovali už vůbec, což by vedlo k fatálnímu nedostatku přisedících a délky jednotlivých řízení by se neskutečně protáhly.

⁵⁷ FETTER, Richard W. *Kdy máte nárok na neplacené volno a kdy potřebujete souhlas zaměstnavatele?* [online]. měšec.cz, 10. října 2017 [cit. 2. června 2020]. Dostupné na <<https://www.mesec.cz/clanky/kdy-mate-narok-na-neplacene-volno-a-kdy-potrebujete-souhlas-zamestnavatele/>>.

⁵⁸ Při potřebě volna ve větším rozsahu je již souhlas zaměstnavatele vyžadován.

⁵⁹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ PICHR, Jan a kol. *Zákoník práce: Zákon o kolektivním vyjednávání*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. s. 589.

⁶¹ ZÍTKOVÁ, Iveta. *Slovo soudce na únor* [online]. sucr.cz, 2011 [cit. 7. června 2020]. Dostupné na <<http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/slovo-soudce/99-slovo-soudce-na-unor.html>>.

ledku čehož přisedícím zbyde zhruba 119,- Kč za den.⁶² Nutno ovšem dodat, že se přisedící nedostanou do ztráty, neboť „přisedícím, kteří jsou v pracovním poměru nebo v obdobném vztahu, přísluší za dobu, po kterou vykonávají funkci přisedícího nebo plní jiné povinnosti spojené s touto funkcí, náhrada mzdy ve výši průměrného výdělku. Náhradu mzdy je povinen poskytovat stát.“⁶³ Přisedícím, kteří jsou jinak výdělečně činní, pak přísluší náhrada ušlého výdělku v jimi prokázané výši⁶⁴, nejvýše však 80,- Kč za hodinu nebo 680,- Kč za den.⁶⁵ Právní úprava je dokonce natolik vstřícná, že jim přiznává i náhradu hotových výdajů vzniklých v souvislosti s výkonem funkce.⁶⁶

Přestože přisedící na svých příjmech, ve většině případů, zkrácení nejsou⁶⁷, shledávám kritiku ve vztahu k výši odměn přisedících za relativně oprávněnou. Odměna 150,- Kč za celý den působení na soudě je skutečně žalostná a není dostatečnou motivací pro zástupce z řad pracujícího lidu, aby funkci vykonávali. Mnozí zaměstnanci si musí práci promeškanou svou nepřítomností z důvodu působení na soudě nadpracovat, za což jim nikdo nezaplatí, a v tomto ohledu si pak přisedící vyšší odměnu zaslouží. Je ovšem otázkou, o jakou míru navýšení paušální náhrady za výkon funkce přisedícího by se mělo jednat, aby to nebylo nespravedlivé vůči soudcům z povolání, kteří si své platy vysloužili mnohaletými studii, mírou pracovního zatížení a odpovědností pojmíci se s jejich funkcí. Přisedící sice obětují svůj volný čas, ale přeci jen na ně nejsou kladeny nároky jako na soudce (vysokoškolské vzdělání, pravidelná školení, vysoká míra odpovědnosti, administrativní zátěž apod.).

Měli bychom si uvědomit, že funkce přisedících je, jak se často uvádí, funkcí čestnou, má sloužit zájmu společnosti (tj. kontrolovat justici a demokratizovat ji) a nikoliv subjektivním zájmům osob na rozšíření jejich jmění. Kdyby se paušální náhrada za výkon funkce přisedícího zvýšila na částku pro občany zajímavou, na posty přisedících by se snažili dostat lidé se záměrem zisku, kterým by již tolik nezáleželo na spravedlnosti, jako osobám vykonávajícím funkci

⁶² KOLÁŘOVÁ, Kateřina. *Řadě soudců pasivita přisedících vyhovuje, tak ale k ničemu nepřispějí, říká Jan Ryšavý* [online]. Lidovky.cz, 10. dubna 2019 [cit. 2. června 2020]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/byznys/pravo-a-justice/rade-soudcu-pasivita-prisedicich-vyhovuje-ta-ale-k-nicemu-nepripseje-rika-janrysavyy.A190404_093709_in_byznys_pravo_ssu>.

⁶³ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

⁶⁴ Způsob, jakým má být výše ušlého výdělku prokázána, stanoví § 2 vyhlášky MSČR č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího. Nemohou-li přisedící výši ušlého výdělku tímto způsobem prokázat, přísluší jim dle § 3 téže vyhlášky náhrada ušlého výdělku ve výši 28,- Kč za hodinu, nejvýše však 238,- Kč za jeden den.

⁶⁵ Vyhláška MSČR č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ S výjimkou některých jinak výdělečně činných osob s vyššími příjmy. Tyto mohou výkonem funkce přisedícího prodělat, porovná-li se jejich běžný výdělek s obdrženou maximální možnou náhradou. Ve vztahu k těmto osobám by bylo spravedlivé limitaci náhrad ušlého výdělku zrušit, ovšem tím by se náklady, ročně vynaložené na přisedící, mohly znatelně zvýšit.

ze svého přesvědčení, jimž je odměnou dobrý pocit z práce vykonané pro společnost, a tím by byl popřen smysl předmětného institutu. Znatelné navýšení odměn přísedících tedy nepřichází v úvahu, protože by tím neutrpěl pouze smysl institutu přísedících, ale i státní rozpočet.

3.2.5 Obavy z výkonu funkce přísedícího

Mnoho laiků cítí určitou obavu z výkonu této funkce.⁶⁸ To je pochopitelné, neboť z důvodu absence potřebného vzdělání a zkušeností, jakými disponují soudci z povolání, laici nevědí, jak probíhá řízení před soudem, ani jak se při jednání mají chovat (co konat, čeho se zdržet atd.), což může vyústit v jejich pochybení, kterého se nechtějí dopustit. Někteří laici se pro změnu bojí odpovědnosti plynoucí z toho, že je rozhodováno o osudech jiných lidí, protože nechtějí nikomu zkazit případným pochybením život.

Výše popsané obavy jsou tedy dalším důvodem způsobilým odradit potenciální kandidáty na přísedící, neboť po jejich vyhodnocení osoba může dospět k závěru, že bude lepší, když se do justice angažovat nebude, protože tak nic nepokazí a nikomu neublíží. Tuto bázeň by, v případě zachování laického prvku, bylo možno překlenout vytvořením přípravných kurzů pro budoucí přísedící (v nichž by si osvojili základy trestního řízení) a jejich dalšího průběžného vzdělávání prohlubujícího jejich znalosti v oblasti trestního práva.⁶⁹ S realizací kurzů pro přísedící by se však pojily zvýšené náklady, které by stát, v souvislosti s předmětným institutem, musel vynaložit.

3.2.6 Negativní důsledky nedostatku přísedících

Nedostatek přísedících, s nímž se potýkají téměř všechny soudy České republiky, způsobuje v praxi nemalé obtíže, neboť když nejsou přísedící, kteří by se jednání, u něhož je jejich přítomnost vyžadována zákonem, zúčastnili, nemůže jednání vůbec proběhnout. Aby v důsledku tohoto nedostatku nedocházelo k průtahům v řízeních, řeší soudy vzniklou situaci častějším povoláním jednotlivých přísedících, kteří pak, dle slov Lenky Chalupové, soudkyně trestního úseku Okresního soudu v Chomutově „zasedají u jednání častěji, než by měli⁷⁰“. Dle § 65 odst. 1 ZSS by totiž přísedící zpravidla neměli zasedat více než 20 dnů v kalendářním roce. Skutečnost, že laici zasedají ve větším rozsahu, než je uvedeno v odst. 1, ovšem neznamená, že by v jimi projednávaných věcech bylo porušeno právo na zákonného soudce nebo byl nesprávně obsazen

⁶⁸ VANTUCH, Pavel. Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 7-8, s. 14-20.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ PRŮŠA, Jaroslav. *Soudy chybí třetina přísedících. Lidé o funkci soudce z lidu nestojí* [online]. chomutovský deník.cz, 14. října 2016 [cit. 2. června 2020]. Dostupné na <https://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/soudy-chybi-tretina-prisedicich-lide-o-funkci-soudce-z-lidu-nejstoji-20160914.html>.

senát, a tedy že by taková rozhodnutí senátu byla neplatná.⁷¹ Uvedené ustanovení má spíše doporučující charakter, aby nedocházelo k nepřiměřenému zatěžování zástupců laické veřejnosti, protože „vyšší frekvence požadavků na účast konkrétních přisedících na jednání soudu může vést k obtížím na jejich straně následně k nutnosti měnit organizaci práce při rozhodování jednotlivých sporů a též k možnému prodlužování soudního řízení.“⁷² Nejedná se tedy o kvótu, jejíž překročení by znamenalo porušení zákona. Běžnou praxí pak je, jak v rozhovoru pro Lidové noviny potvrdil krajský rada Unie přisedících soudů ČR pro soudní obvod Praha Jan Ryšavý, že jeden přisedící je povolán k zasedání senátu pět až osmkrát za měsíc.⁷³

Není rovněž výjimkou, že takovéto osoby jsou několik funkčních období za sebou opětovně zvoleny za přisedící a lze jen souhlasit s názorem předsedy Městského soudu v Praze, Libora Vávry, že tyto osoby „pak už z volna přestávají být laickým prvkem, protože lidé, kteří jsou dvacátým, třicátým rokem přisedícími, tak to už jsou v podstatě takřka profesionální soudci a mají stejný pohled na věc“⁷⁴. Tato skutečnost „popírá tu samu myšlenku lidových přisedících jako zástupců průměrného občana této země“⁷⁵, neboť tak nedochází k naplnění hlavního účelu předmětného institutu, jímž je laicizace soudnictví.

Jako nejvhodnější řešení nedostatku přisedících se jeví provést průzkum veřejného mínění, v němž by byla zjištěna míra ochoty občanů vykonávat funkci přisedících, a pokud by tato byla nízká, nezbývalo by než institut přisedících zrušit, neboť výkon funkce je dobrovolný a lid nelze nutit, aby vykonával něco, co vykonávat nechce. Řešení ve formě zavedení občanské povinnosti výkonu funkce přisedícího, dle mého názoru nepřipadá v úvahu, neboť nekoresponduje s myšlenkou svobody občanů a s ní souvisejícím konceptem autonomie, vyjadřujícím schopnost vládnout sobě samému (tzn. žít svůj život dle důvodů a motivů, které si člověk určí sám a které nejsou produktem vnější manipulace)⁷⁶, a to ani v podobě navrhované MSČR v Bílé knize justice v roce 2016, kdy by se předpokládalo, že všechny osoby způsobilé pro tuto funkci s jejím výkonem souhlasí, a ti, kdo by funkci vykonávat nechtěli, by museli aktivně jednat a vyjádřit svůj nesouhlas do doby, než by je soud vyzval ke konkrétnímu jednání, neboť by se

⁷¹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 215.

⁷² KOCOUREK, Jiří, ZÁRUBA, Jan. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2004. s. 244.

⁷³ KOLÁŘOVÁ, Kateřina. *Řadě soudců pasivita přisedících vyhovuje, tak ale k ničemu nepřispějí, říká Jan Ryšavý* [online]. Lidovky.cz, 10. dubna 2019 [cit. 2. června 2020]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/byznys/pravo-a-justice/rade-soudcu-pasivita-prisedicich-vyhovuje-ta-ale-k-nicemu-nepri-speje-rika-jan-rysav-y.A190404_093709_in_byznys_pravo_ssu>.

⁷⁴ VÁVRA, Libor. Interview. In: *Týden v justici*. TV, ČT24, 9. října 2016, 22:32. Dostupné na <<https://www.ceska-televize.cz/ivysilani/11129264015-tyden-v-justici/316281381901009/obsah/497608-nedostatek-prisedicich>>.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. s. 62.

opět jednalo o určité omezení občanů, kteří by byli nuceni konat, tj. vyjádřit nesouhlas, aby se výkonu funkce, kterou nechtějí vykonávat, vyhnuli.

3.3 Nízké nároky týkající se kvalit přísedících

Nevzdělanost/neodbornost přísedících je nejkontroverznějším a zároveň nejčastějším předmětem diskuzí týkajících se předmětného institutu. V nevzdělanosti přísedících na jednu stranu tkví podstata tohoto institutu, jíž je laicizace soudnictví, kdy přísedící mají do řízení vnést „neprávní“ pohled průměrného občana naší země na věc a vyvážit tím odborný pohled soudce, který se s tímto neprávním argumentem musí vypořádat. Rozhodování má být díky tomu bližší lidem a založené na obecném smyslu pro spravedlnost, díky čemuž by se rozhodnutí soudů měla těšit většímu respektu ze strany lidu.⁷⁷ Na stranu druhou představuje středobod kritiky přísedících, a to z důvodů, jež budou rozebrány v této části.

3.3.1 Nejsou kladeny nároky na vzdělání

Přestože jsou přísedícím svěřeny obdobné pravomoci jako soudcům, nejsou na ně kladeny žádné nároky ohledně vzdělání a u soudu může zasedat kdokoliv (i osoba bez základního vzdělání).⁷⁸ Jelikož jej zákon nevyžaduje, je pochopitelné, že se ve většině případů jedná o osoby bez právního vzdělání, které nejsou znalé ani obecných základů z oblasti trestního práva. V neznalosti práva však, krom podstaty tohoto institutu, tkví i jeho slabina.

V prvé řadě neznalost hmotněprávní úpravy znevýhodňuje samotné přísedící, kteří nejsou schopni samostatně kvalifikovat projednávané skutky, nemohou zhodnotit, zda byly naplněny všechny znaky skutkové podstaty trestného činu⁷⁹, mohou mít problém porozumět právnímu hodnocení skutku v obžalobě apod. Při hodnocení projednávané věci pak (pokud se nepodvolí názoru předsedy senátu) dospívají k závěru nikoliv na základě platného práva, nýbrž na základě jiných, jim vštípených společenských norem a hodnot, které nejsou napříč různými společenskými skupinami vždy stejné. V důsledku toho se jednotlivá rozhodnutí v typově podobných případech mohou výrazně lišit, což může podryvat důvěru v soudní rozhodování a právní jistotu.⁸⁰ Neznalost procesněprávní úpravy potom může narušit průběh jednání, neboť přísedící, kteří nevědí, jak se před soudem chovat, co konat a čemu se naopak vyvarovat, mohou

⁷⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 70.

⁷⁸ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.

⁷⁹ K tomuto lze namítnout, že přezkum naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu přísedícím nenáleží, když mají rozhodovat pouze na základě „selského rozumu“, ovšem i tento lidový rozum musí být na co aplikovat.

⁸⁰ BOHÁČEK, Milan. Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 158-166.

„svým vystupováním, zejména typem položených otázek, podryvat vážnost senátu a snižovat důvěru veřejnosti v soudní systém⁸¹“ nebo naopak mohou zůstat po celou dobu jednání, ze strachu, aby se nedopustili chyby, nečinní. Bylo by však mylné vinit z nedostatku odbornosti laiky. Na vině je jednoznačně právní úprava, která pro laiky nezavedla žádná vstupní, ani pravidelná odborná vzdělávání, zejména v oblasti trestního práva hmotného a procesního.⁸²

Neznalost práva přisedícími negativně dopadá též na předsedy senátů, jimž, za současného stavu, vzniká povinnost provést pro přisedící před každým jednáním jakýsi „rychloukurz“ trestního práva hmotného i procesního,⁸³ zahrnující zejména kvalifikaci projednávaného skutku, seznámení se souvisejícími právními ustanoveními a judikaturou.⁸⁴ Podobně tomu je při závěrečné poradě senátu, kdy soudci musí přisedící obeznámit se zákonnými limitacemi týkajícími se v úvahu připadajících trestních sankcí. Tyto povinnosti soudce i řízení zbytečně zdržují, neboť v případě odborně proškolených přisedících by soudci byli takových povinností ušetřeni.

Skutečnost, že na přisedící nejsou kladeny žádné nároky na vzdělání „lze považovat za jednu z největších překážek pro dosažení cíle, který bývá uváděn naopak mezi hlavními výhodami laického prvku, tj. přínos pro rozhodování některých specifických trestních věcí, u nichž je výhodou odbornost v některé z disciplín mimo trestní právo (např. ekonomie, daňová problematika apod.), kterou může disponovat právě některý z přisedících“⁸⁵. Přisedící s takovými specifickými znalostmi by v ideálním případě mohli pomoci soudcům pochopit skutkový stav věcí, v nichž se soudci bez příbrání znalce nebo vyžádání odborného vyjádření nejsou sto orientovat, a to ještě před vyžádáním těchto posudků, případně by jim přiblížili obsah vypracovaných posudků, jež mnohdy také nejsou příliš srozumitelné.⁸⁶ Uplatnění znalostního vkladu přisedících je ovšem problematické, jelikož škála případů, se kterými přisedící mohou přijít do styku je natolik široká, že k jejímu průniku s odbornými znalostmi přisedících dochází jen zřídka.⁸⁷ Předsedové senátů si pak v případech vyžadujících vysokou odbornost, terminolo-

⁸¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona Ministerstva spravedlnosti České republiky, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád ..., č. j. 607/2010-LO-SP/7

⁸² PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.

⁸³ VANTUCH, Pavel. Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 7-8, s. 14-20.

⁸⁴ Nad to musí soudci mnohdy přisedící seznámit s obsahem spisu, jak bude rozebráno níže.

⁸⁵ ŠČERBA, Filip. Budoucnost zapojení laického prvku do rozhodování trestních věcí. In: *Dny práva 2016: Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 234-245.

⁸⁶ VANTUCH, Pavel. Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 7-8, s. 14-20.

⁸⁷ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.

gickou znalost a náročných na přípravu (typicky u ekonomické trestné činnosti), které mohou mít sami problém pochopit, v podstatě vyměňují role s přísedícími (v ideálním slova smyslu), kteří místo toho, aby soudcům práci ulehčovali, tak ji jim ztěžují, neboť soudci v praxi musí podstatu případu vysvětlovat naopak přísedícím. Lze tedy dojít k závěru, že onoho vědomostního přínosu reálně ani nelze dosáhnout, neboť dosažení tohoto cíle by vyžadovalo mnohonásobně vyšší množství erudovaných osob ochotných funkci přísedícího vykonávat, než tomu je nyní.

3.3.2 Příliš vágní znění požadavků týkajících se zkušeností a morálních vlastností přísedících

Co se týče těchto dvou kvalit, ZSS v § 60 odst. 1 pouze stanoví, že zkušenosti a morální vlastnosti přísedícího musí dávat záruku, že bude svou funkci zastávat řádně. Přestože posouzení těchto předpokladů je obtížné, neboť se jedná o dvě abstraktní kategorie, nic podrobnějšího k tomu zákon, ani žádný prováděcí předpis, nestanoví. Na rozdíl od soudců, u nichž je problém posouzení těchto předpokladů vyřešen povinným podrobováním uchazečů o funkci psychologicko-diagnostickým vyšetřením, v nichž má být odpovědně posouzeno, zda uchazeč o funkci zákonem stanovenou podmínku splňuje či nikoliv, kandidátům do funkce přísedícího taková povinnost stanovena není a splnění těchto předpokladů je přezkoumáváno pouze z podkladů o uchazeči, předložených v souvislosti s jeho kandidaturou do této funkce.⁸⁸

Jak bylo zmíněno výše, problémem je i skutečnost, že splnění těchto předpokladů posuzují členové místních zastupitelstev, kteří k tomu nejsou nijak proškoleni, a tedy nevědí, co jsou ony morální vlastnosti a zkušenosti, jimiž by měl ideální přísedící disponovat.⁸⁹ Za tohoto stavu tedy existuje riziko, že bude přísedícím zvolena nevhodná osoba, která je psychicky nevyzrálá, osoba těžce snášející zátěž spojenou s výkonem této funkce nebo třeba osoba lehce zmanipulovatelná.

Se zvolením nevhodného přísedícího se pak pojí vyšší pravděpodobnost, že nebude schopen objektivně zhodnotit situaci, neboť bude snáze podléhat prvotním dojmům a případným nesympatiím vůči účastníkům řízení, které by měl správně potlačit, aby mu nezatemňovaly úsudek. O rozhodnutí, jež bylo dosaženo na základě ne/sympatií k účastníkům řízení, pak rozhodně nelze tvrdit, že by bylo spravedlivé a že by byl naplněn účel řízení obecně.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Jednak nelze konkretizovat, co konkrétně je obsahem onoho zkušenostního vkladu, který by měl být při rozhodování o případu ku prospěchu, a také je obtížné zjišťovat, jakými životními zkušenosti jednotlivý kandidát na přísedícího disponuje.

3.3.3 Možnost přehlasovat při závěrečné poradě soudce a ovlivnitelnost ze strany soudce

V důsledku absence odborných znalostí a správných vlastností u přísedících mohou při rozhodování případu, pokud se při závěrečné poradě jeden nebo oba přísedící neshodnou se soudcem, nastat dvě problematické situace.

Protože jsou přísedící soudci z procesního hlediska při rozhodování rovnocennými partnery (§ 4 odst. 2 ZSS) a rozhoduje vždy většina hlasů (§ 127 odst. 2 TR), mohou přísedící soudce při závěrečné poradě senátu přehlasovat.⁹⁰ Takovéto rozhodnutí je sice nepochybně demokratické, ovšem pokud je přijato pouze na základě názorů neprávnicků, kteří se při rozhodování neřídí zákonem, ale svým vnitřním smyslem pro spravedlnost, nedochází zcela k naplnění, v právním státě vyžadované, zákonnosti soudního rozhodnutí. Je ovšem otázkou, v jaké míře k přehlasování předsedy senátu laiky reálně dochází, neboť to obecně nelze zjistit, protože hlasovací protokol ze závěrečné porady senátu je tajný a otevřít obálku, ve které je uvedeno, kdo jak hlasoval, smí, a to jen ve výjimečných případech, Nejvyšší soud.⁹¹

Druhým možným vyústěním, k němuž může dojít, je přesvědčení alespoň jednoho člena senátu soudcem, že jeho řešení je vhodnější a má tedy hlasovat pro jím navrhovanou variantu. „Je totiž obecným faktem, že k určité „profesionální vybavenosti“ většiny soudců patří umění nenechat přísedící nadměrně zasahovat do případu.“⁹² Onen zásah předsedy senátu může být mnohdy přínosem pro spravedlnost rozhodnutí, neboť přísedící mohou mít zatemněný úsudek, ovšem zároveň potlačuje smysl laického prvku v trestním řízení, když soudce přísedící přesvědčí, aby svůj názor změnili a hlasovali tak, jak po nich chce on.

3.4 Zajišťování přítomnosti přísedících pro zasedání senátů

Výběr přísedících pro konkrétní případ byl, v souvislosti s porušením práva na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 LZPS⁹³, mnohokrát využit jako důvod pro podání opravných prostředků i ústavních stížností.⁹⁴ Problém spočívá ve skutečnosti, že žádný právní předpis nestanoví způsob výběru konkrétních přísedících pro konkrétní řízení. ZSS v § 42 odst. 1 písm. a) pouze ukládá předsedovi soudu v rozvrhu práce, jež sestavuje na kalendářní rok dopředu, jmenovitě určit přísedící, kteří budou působit v jednotlivých soudních odděleních. Tuto úpravu pak

⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řízení před soudem prvního stupně*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 15.

⁹¹ VÁVRA, Libor. Interview. In: *Týden v justici*. TV, ČT24, 9. října 2016, 22:32. Dostupné na <<https://www.ceska-televize.cz/ivysilani/11129264015-tyden-v-justici/316281381901009/obsah/497608-nedostatekprisedicich>>.

⁹² MAREK, Tomáš. K otázce laického prvku v justici. *Trestněprávní revue*, 2012, roč.11, č. 7-8, s. 168-173.

⁹³ Že se pravidla týkající se zákonného soudce vztahují bez dalšího i na přísedící judikoval Ústavní soud v nálezu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 3213/10.

⁹⁴ Jako příklad lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1542/2008; nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 3213/10; nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 3213/10 nebo nálezy Ústavního soudu dne 3. 8. 2016, sp. zn. II.ÚS 2430/15.

rozvíjí instrukce ministra spravedlnosti ČR k řízení a organizaci práce s přísedícími okresních a krajských soudů, č. j. 1638/91-OOD, dle které předseda soudu písemným opatřením na celé funkční období jmenovitě určí rozdělení přísedících příslušného soudu do jednotlivých senátů tak, jak jsou uvedeny v rozvrhu práce soudu. „Povolávání přísedících k zasedání organizují předsedové senátů. Vycházejí ze seznamu přísedících určených k danému senátu, přičemž dbají na rovnoměrné využití přísedících a přihlížejí k tomu, aby přísedící zpravidla nezasedali více než 20 dnů v kalendářním roce.⁹⁵“ Může se tedy stát, že si předsedové senátu pro řízení vyberou přísedící, kteří jim vyhovují a o nichž vědí, že budou akceptovat způsob vedení řízení, včetně závěrečných návrhů tak, jak je předseda senátu navrhne, v důsledku čehož se přísedící coby nástroj suverenity lidu stanou pouhým zdáním demokracie.⁹⁶ Tato skutečnost zřejmě nemá řešení, neboť jak uvedl Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 21. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1542/2008, zákonnými přísedícími jsou všichni přísedící, kteří jsou rozvrhem práce zařazeni v příslušném soudním oddělení. Zmíněné tvrzení je opodstatněné, protože je nezbytné zohlednit praktickou stránku věci, a to, že přísedící jsou povoláváni k rozhodování jednotlivých věcí dle jejich časových/pracovních možností a zdravotního stavu, a to tak, aby to korespondovalo s délkou mandátu a aby nedocházelo k průtahům v řízeních. Není tedy prakticky schůdné řešení, kdy by předseda senátu v rozvrhu práce nebo v jeho příloze měl přiděleny např. 2 přísedící (pouze tehdy by totiž byla úprava rozvrhu práce ve vztahu k přísedícím zřejmě plně transparentní a pro účastníky předem seznatelná), neboť by s největší pravděpodobností nutně docházelo k opětovným situacím, kdy by hlavní líčení musela být plánována s velkým časovým předstihem nebo by musela být opakovaně odročována, pokud by přísedící omluvili svou neúčast, popřípadě sdělili soudu, že se po dobu několika týdnů, příp. měsíců nebudou moci dostavit např. z důvodu pracovního zaneprázdnění. V takovém případě by však jiný přísedící už nemohl být povolán a z toho důvodu jsou zákonné požadavky na rozvrh práce soudu ohledně určení konkrétních přísedících méně specifikované než na určení konkrétního soudce, což není v rozporu s právem na zákonného soudce.⁹⁷

Zajišťování prezence přísedících při jednotlivých jednáních poněkud komplikuje skutečnost, že se předsedové senátů musejí při nařizování, případně odročování soudních jednání přizpůsobovat časovým možnostem (v návaznosti na jejich pracovní povinnosti, volnočasové akti-

⁹⁵ Instrukce ministra spravedlnosti České republiky k řízení a organizaci práce s přísedícími okresních a krajských soudů, č.j. 1638/91-OOD

⁹⁶ KOUDELKA, Zdeněk. Přísedící a právo na zákonného soudce. *Právo a bezpečnost*, 2016, roč. 2016, č. 2, s. 119-131.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 3. srpna 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15

vity, rodinné poměry apod.) a zdravotnímu stavu jednotlivých přísedících.⁹⁸ Ne vždy lze lehce docílit shody volného času na straně soudu a obou přísedících tak, aby jednání proběhlo v souladu se zásadou rychlosti a hospodárnosti trestního řízení v co nejbližší možné době, což může vyústit i v průtahy v řízení. Přísedící mohou řízení protahovat též případným liknavým přístupem, když se opakovaně, bez závažných důvodů, omluví z téhož jednání nebo se bez omluvy k jednání nedostaví, a to pak musí být dle § 219 TŘ odročeno. Právní úprava bohužel na takovéto situace nepamatuje a nestanoví pro tyto případy žádné sankce. Zřejmě jediným možným sankčním řešením se jeví odvolání přísedícího z funkce zastupitelstvem, které ho zvolilo, dle § 97 odst. 1 písm. a) ZSS, pro závažné porušení povinnosti přísedícího, a to rozhodovat v přiměřených lhůtách bez průtahů. Oním závažným porušením povinnosti přísedícího by pak mohlo být ku příkladu opakované neomluvené nedostavení se k jednání. Aby k takovým případům docházelo co nejméně, bylo by dle mého názoru vhodné zakotvit do právní úpravy sankce ve formě pokut, které by přísedící od liknavého přístupu k výkonu funkce odrazovaly.

Komplikace se mohou vyskytnout rovněž v souvislosti s koncem funkčního období, kdy přísedící, jimž mandát vypršel, nejsou znovu zvoleni nebo nemají o znovuzvolení zájem a v průběhu řízení se tak mění složení soudního senátu.⁹⁹ Předseda senátu se dle § 219 odst. 3 TŘ v těchto případech dotáže obžalovaného a státního zástupce, zda souhlasí s tím, že hlavní líčení nebude probíhat znovu, ale bude přečten podstatný obsah protokolu z předchozího hlavního líčení, a to včetně v něm provedených důkazů.¹⁰⁰ Pokud kterýkoliv z těchto subjektů souhlas neudělí, musí hlavní líčení proběhnout celé znovu, což může představovat zásadní průtahy trestního řízení, případně další komplikace (např. nutnost podrobovat svědky opakovanému výslechu, a to včetně oběti trestného činu). Taková situace dokonce může v průběhu jednoho řízení nastat opakovaně.¹⁰¹

3.5 Věk přísedících

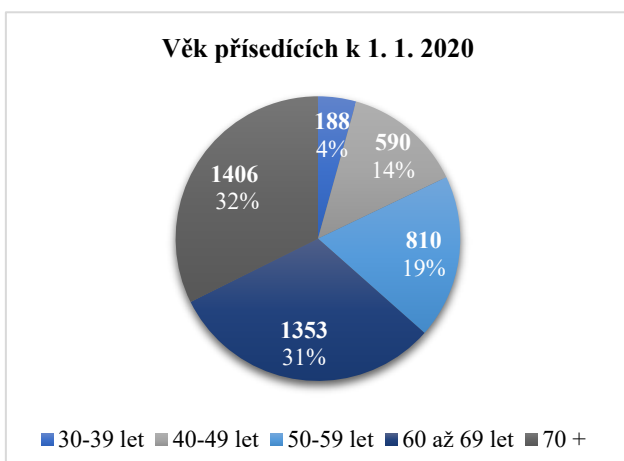
Také nedostatečně rozmanité věkové spektrum přísedících je podrobováno časté kritice, neboť, jak je vidět z grafu č. 2, dvě třetiny přísedících jsou starší 60 let a z toho jedna polovina překročila věkový limit stanovený pro soudce, tj. 70 let. Jak dokládá graf č. 2, funkce přísedících je koncentrována převážně u osob důchodového věku, v důsledku čehož není zajištěna

⁹⁸ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III. 7.* vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 2707.

¹⁰¹ ŠČERBA, Filip. Budoucnost zapojení laického prvku do rozhodování trestních věcí. In: *Dny práva 2016: Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 234-245.

Graf č. 2: Věk přisedících k 1. 1. 2020
Graf z dat MSCŘ sestavil autor.

kýmsi mostem mezi nejmladšími a nejstaršími přisedícími, neboť jsou na vrcholu života, tedy rozumí hodnotám současné společnosti, jsou zcela psychicky vyzrálí a disponují již dostatkem životních zkušeností. Přisedící z řad důchodců pak mají do řízení vnést především zkušenosti nasbírané za celý svůj život. Za současného stavu tak, v případech rozhodovaných senátem, převládá názor, v podstatě, jen jedné věkové kategorie občanů, a to důchodců, jelikož soudy mají málo přisedících z jiných věkových skupin, kteří by mohli jejich názor vyvažovat. To platí zejména u časově náročných kauz, trvajících i několik týdnů či měsíců, jichž jsou ve většině případů ochotni se zúčastnit pouze lidé v důchodu.

Diskutabilní je motivace osob v důchodovém věku funkci přisedících vykonávat. Hojná účast přisedících z řad těchto občanů je dána především tím, že tito mají dostatek volného času, který chtějí smysluplně využít. Za příklad může být vzat, tehdy sedmasedmdesátiletý, přisedící Okresního soudu v Ostravě, Josef Verich, jež v rozhovoru pro deník.cz na otázku, proč funkci vykonává odpověděl: „Protože jsem díky tomu pořád v laufu. Přicházím mezi lidi, nezkostnaťuji doma. Nemohl bych ráno vstát, nasnídat se a čekat na oběd. Pak se posadit k oknu a zase se nudit až do večere.“¹⁰³ Nabízí se tedy otázka, co přisedící této věkové skupiny k výkonu funkce motivuje. Zda se chtějí občansky angažovat nebo pouze hledají smysluplnou náplň volného času, chtějí se dostat do společnosti a ani jim tolik nezáleží na spravedlivém výkonu justice. Pokud by se jednalo o druhý případ, zasedali by u soudu zbytečně, neboť by svou přítomností v podstatě nenaplňovali účel laického prvku v trestním řízení.

¹⁰² Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Bílá kniha justice-kapitola přisedící* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2016 [cit. 17. července 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2016/06/dokument-kompletne-kapitola-bile-knihy/>>.

¹⁰³ Deník.cz. Přisedící u soudu? *Většinou důchodci* [online]. deník.cz, 26. dubna 2008 [cit. 3. června 2020]. Dostupné na <https://www.denik.cz/z_domova/soud_prisedici_duchodci_20080426.html>.

Vinu za skutečnost, že výkon funkce přísedících se stal aktivitou především lidí v důchodovém věku, přičítám především úpravě obsažené v § 96 ZSS, v níž jako důvod zániku funkce přísedícího absentuje konec kalendářního roku, v němž osoba dosáhla věku 70 let, jako je tomu stanoveno u soudců. Jestliže zákonodárce předpokládá, že po dovršení věku 70 let nemůže soudce svou funkci vykonávat, nemělo by tomu být jinak ani u přísedícího, který má při jednání obdobná práva jako soudce. Důvodová zpráva k ZSS tuto absenci odůvodňuje nedlouhým funkčním obdobím, jímž je výkon funkce přísedícího omezen. Takové odůvodnění považuji za irelevantní, neboť skutečnost, že osoba starší 70 let splnila podmínky stanovené pro výkon funkce přísedícího neznamena, že je takový kandidát k výkonu funkce způsobilý i zdravotně, neboť zdravotní stav se při volbách přísedících nezkontroluje, a tvrzení, že potenciálně nezpůsobilý přísedící tak bude případně vykonávat funkci „jen“ 4 roky, absenci horní věkové hranice neospravedlňuje. Statisticky více než 90 % občanů ČR starších 70 let trpí jednou či více chronickými nemocemi, 75 % z nich trpí onemocněními srdce a cév a polovina má zvýšený krevní tlak.¹⁰⁴ V důsledku toho přísedící starší 70 let nemusí po zdravotní stránce dobře zvládat celodenní působení u soudu, jež je vyčerpávající a v praxi se pak mohou objevit případy, kdy takovíto přísedící při jednání usnuli. Spící přísedící pak může být důvodem pro podání dovolání dle § 265b písm. a) TŘ, neboť lze mít za to, že ve věci rozhodoval senát, který nebyl náležitě obsazen. Přísedící, který část řízení není psychicky přítomen, neboť spí, nemůže přeci o případu rozhodovat, protože se nedozví všechny v řízení prezentované informace. Takovéto zbytečně způsobené dovolání pak vytváří státu zbytečné náklady na výkon soudnictví. Ve vztahu k absentující horní věkové hranici pro tuto funkci tedy nelze než souhlasit s tvrzením doktora Grygara, že takový stav je nepřijatelný, a to i vzhledem k existující nerovnosti vůči soudcům a že by funkce přísedícího měla stejně jako u soudce zaniknout nejpozději uplynutím kalendářního roku, v němž dovršil 70 let.¹⁰⁵

Dlužno dodat, že i přes kritiku vysokého věku přísedících, jsou to právě lidé v důchodu, jejichž zásluhou výkon trestního soudnictví ve věcech náležejícím k rozhodování senátu funguje. Díky časové flexibilitě těchto osob je zajištěna přítomnost přísedících i u dlouho trvajících kauz, u nichž se přítomnost přísedících těžce zajišťuje. Lze tedy uzavřít, že za současného stavu, kdy zákon účast přísedících na řízení vyžaduje, si nemůžeme dovolit omezit výkon této funkce horní věkovou hranicí 70 let, neboť bychom přišli o 32 % přísedících, což by se negativně pode-

¹⁰⁴ TOPINKOVÁ, Eva. *Stáří-obecně (nejčastější zdravotní potíže seniorů)* [online]. [aktivitiprozdravi.cz](http://www.aktivitiprozdravi.cz), 2006 [cit. 5. června 2020]. Dostupné na <<http://www.aktivitiprozdravi.cz/moje-zdravi/seniori/stari-obecne>>.

¹⁰⁵ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2018. s. 337.

psalo na délkách trestních řízení z důvodu nedostatku těchto funkcionářů a horší časové flexibility zbylých přisedících.

3.6 Účast přisedících při jednáních je v převážné míře formální a pasivní

V souvislosti s institutem přisedících bývá poukazováno též na skutečnost, že účast laiků u soudních jednání je v převážné míře pasivní a formální.¹⁰⁶ Pasivita přisedících může být způsobena jednak právní složitostí projednávaných případů, coby důsledek nedostatku odborných znalostí těchto osob v právní oblasti, jednak liknavostí některých přisedících, kteří, přestože se k výkonu funkce dobrovolně přihlásili, nejsou ochotni vynaložit úsilí potřebné k naplnění účelu jejich účasti při jednání. Nejsou tedy výjimkami situace, kdy někteří přisedící, přesto, že se to od osob jež mají ve věci rozhodovat očekává, neznají obsah spisu, protože nechtěli věnovat čas jeho studiu, jež může být, zejména u několikasetstránkových spisů velmi náročné nebo si spis zběžně prohlédli několik minut před jednáním, což ovšem rovněž nemohlo zajistit znalost všech rozhodných skutečností, neboť si přisedící informace obsažené ve spise nebyli sto, v tak krátké době, zapamatovat. Neaktivita zástupců veřejnosti při jednání je pak logickým důsledkem výše zmíněných skutečností, neboť když tyto osoby nerozumí případu pro jeho složitost nebo neznají důkladně spis, a tedy okolnosti případu a vychází pouze z informací, sdělených jim před jednáním předsedou senátu nebo z jim předložené obžaloby, nemohou se ve věci dostatečně orientovat a aktivně se do jednání zapojovat. Jejich přítomnost je v takovýchto případech skutečně formální, tedy jen aby mohlo jednání, u něhož právní úprava účast přisedících předepisuje, proběhnout, a jako taková pak ztrácí smysl. Nutno ovšem podotknout, že zákon ze strany přisedících žádnou aktivitu výslovně nevyžaduje (nestanoví povinnost znát obsah trestního spisu ani aktivně klást otázky při jednání) a aktivní zapojení se do jednání je tak jejich právem a nikoliv povinností. Jistě by ale vzbuzovalo lepší dojem, kdyby se přisedící do jednání více zapojovali, kladli otázky a nebyli v senátu, vedle jeho předsedy, jen „do počtu“.

3.7 Administrativní a finanční zátěž spojená s předmětným institutem

S participací laiků na rozhodování soudů v trestním řízení se pojí administrativní a finanční zátěž. Administrativní zátěž počíná již v souvislosti s volbami přisedících, kdy zastupitelstva územních samosprávných celků sbírají informace o kandidátech do této funkce, které následně poskytují předsedům soudů, aby se mohli na jejich základě ke zvoleným přisedícím vyjádřit.

¹⁰⁶ PASEKOVÁ, Eva. *Funkci přisedících vykonávají zejména důchodci. Za nízký honorář se můžou svést na Matejské, z ní od soudců* [online]. ceska-justice.cz, 19. května 2016 [cit. 25. srpna 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2016/05/funkci-prisedicich-vykonavaji-zejmena-duchodci-za-nizky-honorar-se-muzou-svez-na-matejske-zni-od-soudcu/>>.

Ve vztahu k samotným soudům se administrativní zátěž projevuje v první řadě povinností vést evidenční listy přísedících¹⁰⁷, jak ukládá v článku 1 odst. 1 instrukce ministerstva spravedlnosti o vedení evidence přísedících a průkazkách přísedících, č. j. 826/93-pers., dále v povinnosti vést seznam přísedících působících u daného soudu, jež je následně zakomponován v rozvrhu práce dle § 42 odst. 1 písm. a) ZSS a v následném rozdělení přísedících k jednotlivým soudním oddělením opatřením předsedy soudu dle čl. 1 odst. 2 instrukce ministra spravedlnosti ČR k řízení a organizaci práce s přísedícími okresních a krajských soudů, č. j. 1638/91-OOD. Nad to jsou soudy, dle čl. 3 instrukce ministerstva spravedlnosti o vedení evidence přísedících a průkazkách přísedících, č. j. 826/93-pers. povinny přísedícím vystavit průkazky přísedícího¹⁰⁸. K zabezpečení přehledu o stejnoměrném povolávání přísedících k zasedáním senátu a o jejich účasti na zasedáních je pak předsedům senátů uložena povinnost vést výkazy o zasedání přísedících, v nichž vyznačí den, na který byl přísedící k zasedání povolán a údaje o omluvené nebo neomluvené účasti na zasedání senátu.¹⁰⁹ V neposlední řadě musí předsedové senátu dle čl. 1 odst. 5 instrukce ministra spravedlnosti ČR k řízení a organizaci práce s přísedícími okresních a krajských soudů, č. j. 1638/91-OOD organizovat povolávání přísedících k zasedáním senátů.¹¹⁰

Jak bylo zmíněno výše, s institutem přísedících se pojí též finanční zátěž ve formě vynakládaných paušálních náhrad přísedících, náhrad jejich ušlého výdělku a hotových výdajů, spojených s výkonem funkce. V roce 2013 takto bylo přísedícím na náhradách vyplaceno celkem 13 416 804,- Kč, v roce 2014 celkem 13 687 758,- Kč, v roce 2015 celkem 13 595 241,- Kč, v roce 2016 celkem 13 715 113,- Kč a v roce 2017 celkem 14 020 923,- Kč.¹¹¹ Ačkoliv ve vztahu k výdajům státního rozpočtu, jež ročně činí více než 1000 mld. Kč¹¹², představují tyto vynaložené zanedbatelnou částku, stále se jedná o položku navyšující výdaje státního rozpočtu, jehož hospodaření v posledních dvaceti letech (s výjimkou let 2016 a 2018) skončilo v zápor-

¹⁰⁷ Tyto se vyplňují dle vzoru obsaženého v příloze č. 1.

¹⁰⁸ Vzor průkazky přísedícího je obsažen v příloze č. 2.

¹⁰⁹ Instrukce ministerstva spravedlnosti o vedení evidence přísedících a průkazkách přísedících, č. j. 826/93-pers.

¹¹⁰ Obesílání přísedících zajišťují dle pokynů předsedy senátu pracovníci pověřeni rozvrhem práce, a to nejméně 7 dnů před termínem zasedání. Vzor písemného povolání je možno vidět v příloze č. 3.

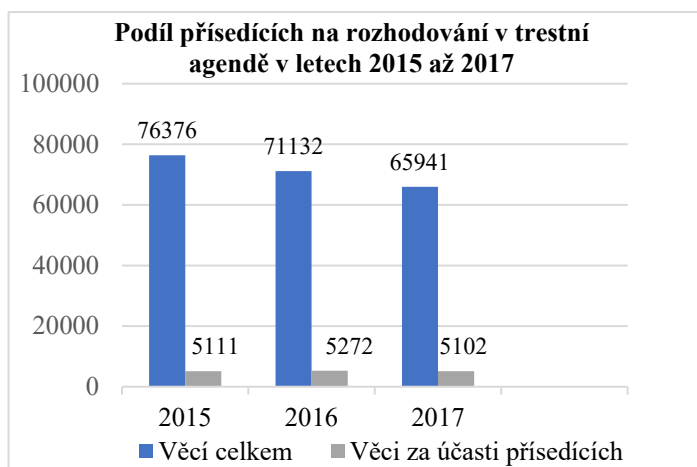
¹¹¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 630/0. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=630&CT1=0>> [cit. 21. 8. 2020].

¹¹² ŽUROVEC, Michal. *Stát loni hospodařil s druhým nejlepším výsledkem od roku 1997, schodek dosáhl 6,2 mld. Kč* [online]. mfer.cz, 3. ledna 2018 [cit. 1. září 2020]. Dostupné na <<https://www.mfer.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2018/pokladni-plneni-sr-leden-listopad-2017-30618>>.

ných číslech, tj. se schodkem.¹¹³ Jsem tedy toho názoru, že případné zrušení institutu přísedících by bylo přínosem pro český státní rozpočet, neboť každý ušetřený výdaj se pozitivně podepíše na výsledcích státního závěrečného účtu.

3.8 Institut laického prvku v trestním řízení je málo využíván

Z dat obsažených ve vládním návrhu novely ZSS z roku 2019, č. j. 28/2018-LO-SP (sněmovní tisk č. 630/0) plyne, že institut laického prvku v trestním řízení není v České republice

Graf č. 3: Podíl přísedících na rozhodování v trestní agendě v letech 2015 až 2017

Graf z dat MŠCR sestavil autor.

ovšem ve vztahu k celkovým počtům věcí řešených v trestním řízení v jednotlivých letech se jedná, v případě 884 věcí za rok 2015, 837 věcí za rok 2016 a 871 věcí za rok 2017, o poměrně nevýznamné hodnoty.¹¹⁴ Skutečnost, že téměř 93 % trestních věcí je vyřizovaných samosoudcem, vyzývá k zamyšlení, zda není institut přísedících nadbytečný, když je spravedlnost v takové míře efektivně vykonávána bez participace laiků na rozhodování trestních soudů.

příliš využíván. Jak lze vidět v grafu č. 3 přísedící v letech 2015 až 2017 na výkonu spravedlnosti v prvostupňových řízeních (tj. před okresními i krajskými soudy) participovali v průměru pouze v 7, 28 % všech případů projednávaných v trestním řízení za kalendářní rok. V případě krajských soudů bylo sice 100 % případů náležejících v prvním stupni do jejich pravomoci rozsouzeno za účasti přísedících,

¹¹³ ŽUROVEC, Michal. *Výsledek hospodaření státního rozpočtu v roce 2019 je o 11,5 mld. lepší než očekávání* [online]. mfcz.cz, 3. ledna 2020 [cit. 1. září 2020]. Dostupné na <<https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/pokladni-plneni-sr-37026>>.

¹¹⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 630/0

4 Překonání laického prvku v trestním řízení?

Pro zodpovězení otázky, zda potřeba laického prvku v trestním řízení není překonána, je třeba zaměřit se na jeho účel a případné přínosy pro řízení. Primárním účelem zavedení laického prvku do trestního řízení v roce 1848 bylo odstranění vlivu absolutistického státu na výkon soudnictví a zajištění kontroly nad výkonem soudnictví.¹¹⁵ Obdobný účel, tj. kontrola a demokratizace soudního rozhodování, byl zapojením laiků do řízení sledován i za komunismu, který však předmětný institut zneužil k realizaci svých zájmů.¹¹⁶ Od těchto dob se však ve společnosti hodně změnilo a je nasnadě ptát se, zda jsou kontrola soudnictví ze strany laiků a demokratizace soudního rozhodování účelné i dnes.

Základním východiskem demokratizace justice bylo, že na výkonu veřejné moci se měli podílet i ti, na něž tato moc působila. Zapojení laiků do řízení mělo zvýšit transparentnost a legitimitu soudního rozhodování, jelikož účast občanů na rozhodování posilovala tlak na justici fungovat stanoveným způsobem.¹¹⁷ Rozhodování soudů představovalo prvek vlády většiny, což sloužilo jako určité psychologické alibi, že je rozhodováno spravedlivě, protože při rozhodování byla zastoupena veřejnost.¹¹⁸ Mám za to, že v dnešní době, kdy je zaručena nestrannost a nezávislost soudců a soudci jsou při svém rozhodování vázáni zákonem, již není důvod se domnívat, že by rozhodování za účasti laiků bylo demokratičtější než rozhodování soudce profesionála nebo že by bylo třeba soudní rozhodnutí jakkoliv legitimizovat.

S demokratizací se úzce pojí účel kontroly výkonu soudnictví, jež má zabránit případné svévoli soudce.¹¹⁹ Laici, kteří nevědí, jak má řízení správně probíhat, co soudce má a nemá činit apod., dle mého názoru nejsou ve vztahu k výkonu justice způsobilými kontrolními subjekty, neboť nevědí, co mají kontrolovat a nemohou tak naplnit tento účel. Soudci si reálně stejně svévoli nemohou dovolit, protože dle současné právní úpravy existuje hned několik druhů kontroly jejich rozhodovací činnosti. Jednak se jednání účastní státní zástupci, případně obhájci obžalovaných, erudovaní v oblasti práva, jednání jsou dle § 2 odst. 10 TŘ veřejná, tudíž kontrolu může, ač se to nejeví příliš pravděpodobné, vykonávat veřejnost jako obecnost a v neposlední řadě existují opravné prostředky, při jejichž využití je rozhodnutí soudu odborně přezkoumáváno. Institut laického prvku se v tomto ohledu nejeví tedy potřebným. Záruky chránící

¹¹⁵ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 221.

¹¹⁶ POLÁK, Pravoslav. Pseudoreforma senátního rozhodování. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 3, s. 84-86.

¹¹⁷ BOHÁČEK, Milan. Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 158-166.

¹¹⁸ MAREK, Tomáš. K otázce laického prvku v justici. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 7-8, s. 168-173.

¹¹⁹ Tamtéž.

před svévolí soudců jsou dostatečné a veřejnost se může jednotlivých jednání zúčastnit ve formě obecnstva, má-li potřebu průběh jednání kontrolovat.

Jako potenciální výhoda laického prvku bývá uváděna laicizace soudnictví, tedy vnesení neprávnického pohledu průměrného občana společnosti, který se na věc dívá z jiného úhlu pohledu než soudce profesionál.¹²⁰ To by mělo zabránit profesní deformaci soudců, donutit je hodnotit situaci i z jiných než čistě právních hledisek a vnést do řízení více lidskosti, neboť běžní občané mají ve vztahu k obžalovaným disponovat větší empatií než soudci, kteří tolik nemusí rozumět životu nižších vrstev společnosti.¹²¹ Nelze popřít, že laický prvek do řízení vnáší rozmanitost názorů a může soudce donutit zamyslet se nad věcmi, které by jej nemusely napadnout. Ovšem nemyslím si, že by laici byli zárukou většího porozumění obžalovanému než soudce, jenž je také člověk, má určité životní zkušenosti (někdy i větší než přísedící) a dokáže se také vcítit do druhých.

Zapojení laiků do soudního rozhodování má rovněž, dle některých autorů, přiblížit soudnictví občanům a přinést právní osvětu veřejnosti, která se projevuje nabytím nových znalostí přísedícími, ale též šířením jejich zkušeností ze soudní síně mezi osoby v jejich okolí, což by mohlo vést ke zvýšení důvěry v soudnictví, protože občané by zjistili, že soudní systém funguje lépe, než jaký je jeho mediální obraz.¹²² Tato osvěta se dle studie provedené mezi laiky spolurozhodujícími u německých soudů reálně v příliš velkém rozsahu nekoná, neboť o své zkušenosti ze soudní síně se s rodinou pravidelně dělí průměrně jen 20 % laických soudců a s kolegy a známými jen 3 % těchto osob.¹²³ Jelikož neexistuje žádná takováto studie týkající se českých přísedících, můžeme jen předpokládat, že tomu u nich bude obdobně.

Lze tedy uzavřít, že zapojení laické veřejnosti do rozhodování trestních soudů mělo význam v době vzniku moderního právního státu, kdy právní úprava trestního řízení byla teprve v zárodkách, nebyla natolik propracována jako v dnešní době, nad trestním řízením nebyla dána dostatečná kontrola a soudní moc mohla být lehce zneužita. Laici tehdy mohli být skutečně přínosem pro spravedlivý výkon soudní moci. Na základě výše uvedeného si však troufám tvrdit, že potřeba laického prvku v trestním řízení je, v dnešní době a za současné právní úpravy, překonanou záležitostí a nepřináší žádné zásadní výhody, pro něž by stálo za to tento prvek zachovat.

¹²⁰ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.

¹²¹ RAGAUSKAS, Petras a kol. *Tarėjų instituto perspektyvos lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015. s. 94.

¹²² MACHURA, Stefan. Civil Justice: Lay Judges in the EU Countries. *Oñati Socio-legal Series*, 2016, roč. 6, č. 2, s. 235-254.

¹²³ MACHURA, Stefan. Silent lay judges-Why their Influence in the Community falls short of expectations. *Chicago-Kent Law Review*, 2011, roč. 86, č. 2, s. 769-788.

5 Země bez laického prvku v trestním řízení

Zapojení laiků do rozhodování trestněprávních případů se v průběhu historie objevilo v různých formách ve většině evropských států (jedinými státy, které nikdy ve svém trestním právu procesním laický prvek nezakotvily jsou Nizozemí a Lucembursko). Svého vrcholu dosáhlo po francouzské revoluci, jejíž myslitelé spatřovali ducha demokracie v anglických soudních porotách. Porotní rozhodování se pak v 19. století, po vzoru Francie, rozšířilo po celém evropském kontinentu a všechny evropské státy, s výjimkou Nizozemska a Lucemburska (porotní systém se sice uplatnil i na území těchto států, ovšem pouze z důvodu okupace území Francií, která zde uplatňovala svůj právní systém zahrnující poroty, jak bude uvedeno níže), zahrnuly ve svém trestním soudnictví poroty složené z laiků, majících výlučné právo rozhodnout o vině obžalovaného.¹²⁴ Názory jednotlivých zemí na potřebu laického prvku v trestním řízení a jeho případnou podobu se ovšem v průběhu dvacátého století začaly měnit, což v nemálo zemích časem vedlo k jeho úplné eliminaci ze soudního rozhodování.¹²⁵

Právě státy, jež laický prvek z trestněprávního rozhodování eliminovaly, příp. jej nikdy nezakotvily, mohou sloužit jako důkaz toho, že trestní soudnictví může efektivně fungovat i bez laické participace na rozhodování soudů. V rámci této práce jsem se zaměřila pouze na státy evropské, neboť jejich trestní řízení vychází, stejně jako naše, z kontinentálního právního systému a mají tak k českému právu nejbližší. V současnosti se mezi státy, v jejichž trestním řízení se laici nepodílejí na soudním rozhodování, řadí: Albánie, Andorra, Bosna a Hercegovina, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Moldavsko, Monako, Nizozemí, Rumunsko, San Marino a Turecko.¹²⁶ Jelikož v této práci není prostor zabývat se všemi vyjmenovanými zeměmi, budou vzápětí představeni zástupci zemí, které nikdy laický prvek do trestního řízení legislativně nezahrnuly (Nizozemsko), zemí, jež laický prvek z trestního řízení eliminovaly (Albánie) a pro objektivnost bude představena i země, která laický prvek v trestním řízení zakomponován nemá, avšak zvažuje jeho zavedení (Litva).

5.1 Nizozemsko

Jak bylo uvedeno výše, Nizozemsko nikdy laický prvek ve své trestněprávní legislativě nezakotvilo. Přesto se na pár let, ve formě porot, na jeho území uplatnil. Bylo tomu od 1. března 1811, kdy se Nizozemsko dostalo pod nadvládu Francie a aplikovalo se zde francouzské právo,

¹²⁴ VIDMAR, Neil. *World Jury Systems*. Oxford: Oxford University Press, 2000. s. 427.

¹²⁵ JACKSON, John D., KOVALEV, Nikolai P. Lay Adjudication in Europe: The Rise and Fall of the Traditional Jury. *Oñati Socio-Legal Series*, 2016, roč. 6, č. 2, s. 368-395.

¹²⁶ Tamtéž.

využívající při rozhodování trestních případů institutu porot¹²⁷ do porážky Napoleona, po níž byly poroty dne 11. prosince 1813 provždy zrušeny¹²⁸ a k návratu laiků do soudního rozhodování již nikdy nedošlo. Důvody zrušení porot zkoumal profesor Geert Bossers, jež hlavním důvodem jejich zrušení shledal averzi soudců vůči porotám symbolizujícím nedůvěru veřejnosti k soudnictví.¹²⁹ Tento pocit soudců byl ovšem, dle profesora Bosserse, neopodstatněný, neboť Nizozemci měli již tenkrát ve výkon soudnictví vysokou důvěru, stejně jako je tomu dnes.¹³⁰

V současnosti trestní soudy, v prvním i druhém stupni, rozhodují dle čl. 21 nizozemského trestního řádu¹³¹ u složitějších případů a případů, kde obžaloba navrhuje trest odnětí svobody delší jednoho roku, v senátu složeném ze tří soudců z povolání, v ostatních případech rozhoduje samosoudce. Stojí jistě za zmínku, že ne všichni soudci v senátu jsou nutně profesionálními soudci. Dle čl. 8 a čl. 40 zákona o organizaci soudnictví¹³² je možno jako náhradní soudce povolovat právníky a osoby s vysokoškolským právním vzděláním, které mají zkušenosti a znalosti z oblasti trestního práva, a jež se pak, v případě potřeby, podílejí na výkonu spravedlnosti a dostávají za to drobnou odměnu. Díky jejich spolupráci je zredukováno pracovní přetížení soudců, jsou sníženy náklady výkonu soudnictví a mohou být přínosem rovněž díky svým odborným znalostem.¹³³

Ohledně možného zahrnutí laiků při rozhodování trestních soudů se v Nizozemsku, čas od času, diskutuje dodnes, ovšem vždy zatím převážily argumenty v neprospěch účasti laiků v trestním řízení, jako např., že průměrní občané nemají dostatek zkušeností, mají tendenci podléhat svým emocím a v důsledku toho iracionálně rozhodovat apod.¹³⁴ Velký význam pro nezapojení laiků do řízení hraje též vysoká důvěra občanů ve výkon soudnictví, jež potvrzují výsledky průzkumu veřejného mínění provedeného v roce 2020 nizozemským Úřadem pro sociální a kulturní plánování, v němž důvěru v tamní soudnictví vyjádřilo 72 % respondentů.¹³⁵ Za nezávislé jej, dle průzkumu evropské Komise z roku 2020, považuje 77 % respondentů.¹³⁶

¹²⁷ JANSEN, Corjo. The participation of laymen in the Dutch judiciary 1811-2011. *Fundamina (Pretoria)*, 2014, roč. 20, č.1, s. 427-436.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ BOSSERS, Geert. *Welk eene natie, die de jurij gehad heeft, en ze weder afschaft!*. Delft: Eburon, 1987. s. 94.

¹³⁰ K důvěře občanů v soudnictví podrobněji viz níže.

¹³¹ Wet van 15 januari 1921, Wetboek van Strafvordering

¹³² Wet van 18 april 1827, op de Rechterlijke Organisatie

¹³³ TAK, Peter J. P. *The Dutch criminal justice system*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2008. s. 56.

¹³⁴ JANSEN, Corjo. The participation of laymen in the Dutch judiciary 1811-2011. *Fundamina (Pretoria)*, 2014, roč. 20, č.1, s. 427-436.

¹³⁵ Sociaal en Cultureel Planbureau. *Burgerperspectieven 2020/1* [online]. Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020 [cit. 26. srpna 2020]. Dostupné na <<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/03/31/cob-2020>>.

¹³⁶ European Commission. *2020 EU Justice Scoreboard* [online]. Brussels: European Commission, 2020 [cit. 26. srpna 2020]. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0306&from=EN>>.

Samotným názorem občanů na účast zapojení laiků v soudním řízení se zabýval průzkum vypracovaný WODC¹³⁷ na popud nizozemského Ministerstva spravedlnosti z roku 2006¹³⁸, z něhož vyplynul nezájem laické veřejnosti na participaci při soudním rozhodování v trestním řízení.¹³⁹ Odmítnutí zapojení laického prvku na rozhodování trestních soudů občané často odůvodňovali tím, že soudnictví je doménou soudců a ne občanů, výkon spravedlnosti náleží soudcům a veřejnost by do něj neměla zasahovat.

Troufám si tedy tvrdit, že Nizozemsko legislativně nezakotvilo účast laického prvku v rozhodovací činnosti trestních soudů právě díky vysoké důvěře občanů v jeho soudnictví a zároveň i díky jejich vysoké uvědomělosti, protože občané vědí, že nejlepší je ponechat výkon spravedlnosti profesionálům.

5.2 Albánie

Přesto, že Albánie nemá zakomponován laický prvek do trestního řízení, v minulosti tomu bylo jinak. Již v prvním právním aktu upravujícím organizaci soudnictví, vydaném po vyhlášení albánské nezávislosti nazvaném Kanuni i Zhurisë z 10. května 1913 byl, vedle soudů prvního stupně, rozhodujících o méně závažných trestných činech, zřízen lidový soud, rozhodující v trestních věcech prostřednictvím poroty složené ze zástupců lidu.¹⁴⁰ Řízení před porotním soudem bylo však realizováno pouze jednou, a to v provincii Elbasan. Protože řízení před porotním soudem nenaplnilo očekávání zákonodárce (albánský lid nebyl připraven naplnit účel poroty¹⁴¹), bylo porotní soudnictví v červnu 1914 zrušeno.¹⁴²

Tímto však inkluze laiků do trestního řízení neskončila a laici se v průběhu následujícího století do výkonu spravedlnosti zapojili v několika podobách. Ještě tentýž rok neprávnicki u okresních soudů spolurozhodovali jako tzv. pomocní soudci, volení, v souladu se zákonem,

¹³⁷ Centrum pro vědecký výzkum a dokumentaci

¹³⁸ KOOMEN, Mireille. *Lekenparticipatie in de strafrechtspraak* [online]. Amsterdam: WODC, 2006 [cit. 24. dubna 2020]. Dostupné na <https://www.wodc.nl/binaries/1431_volledige-tekst_tcm28-69238.pdf>.

¹³⁹ Dle výše zmíněného výzkumu se zapojením laiků do soudního řízení rozhodně souhlasilo 8 %, spíše souhlasilo 29 %, rozhodně nesouhlasilo 20 % a spíše nesouhlasilo 19 % dotázaných osob. Na první pohled by šlo tedy konstatovat, že názory obou táborů jsou v podstatě vyrovnané, ovšem z průzkumu dále plyne, že osoby, jež byly nakloněny zapojení laiků do trestního řízení, mají zájem pouze o tzv. informativní účast, tj. organizování otevřených dnů na soudech, aby veřejnost viděla, jak soudy fungují; o organizaci diskuzních setkání, kde by se občané retrospektivně vyjadřovali k rozhodnutým případům, aby soudci věděli, jaký má veřejnost názor na výkon spravedlnosti apod. Pouze 21,5 % těchto respondentů vyjádřilo zájem na tom, aby se laici aktivně účastnili rozhodování trestních případů, ať už jako poradní panel během řízení, jako orgán spolurozhodující o vině nebo aby zcela převzali kompetence soudců v jednoduchých záležitostech.

¹⁴⁰ Gjykata e Lartë e Republikës së Shqipërisë. *Historiku* [online]. gjykataelarte.gov.al, 2014 [cit. 21. března 2020]. Dostupné na <http://www.gjykataelarte.gov.al/web/Historiku_16_1.php>.

¹⁴¹ ISARAJ, Arben. *Nga Kanuni i Jurisë tek Reforma e Drejtësisë* [online]. gazetadita.al, 9. května 2016 [cit. 21. března 2020]. Dostupné na <<http://www.gazetadita.al/nga-kanuni-i-jurise-tek-reforma-e-drejtjesise/>>.

¹⁴² OMARI, Luan, LUARASI, Aleks. *Historia e Shtetit dhe e Së Drejtës në Shqipëri*. Tiranë: Luarasi University Press, 2007. s. 322.

lidem a mající obdobná práva jako profesionální soudci.¹⁴³ V době druhé světové války, kdy se vedle předchozí legislativy začala uplatňovat tzv. „spravedlnost lidu“ a řízení ve velké míře probíhala před lidovými soudy, laici působili u těchto soudů jako soudci z lidu.¹⁴⁴ Po válce laický prvek zaujal podobu soudců z lidu¹⁴⁵ a od 70. let lidoví soudci spolurozhodovali u městských a vesnických soudů. Laici byli ze soudního rozhodování trestních soudů vyloučeni v 90. letech 20. století, kdy albánské soudnictví, v souvislosti s přechodem od socialismu k demokratickému způsobu vlády, prošlo radikálními změnami.¹⁴⁶ Cílem změn bylo zvýšení nízké důvěry v tamní soudy, neboť socialistické pokusy přiblížit soudnictví lidu byly ránou pro profesionalitu při výkonu spravedlnosti, a především pro nezávislost soudnictví, které se postupem času stalo nástrojem vládnoucího režimu.¹⁴⁷

Dle čl. 13 odst. 2 tehdejšího trestního řádu soudy prvního stupně rozhodovaly o přečinech, v senátu složeném z jednoho soudce a dvou pomocných soudců, což byly odborně vzdělané osoby¹⁴⁸, v ostatních věcech rozhodoval senát složený ze tří soudců.¹⁴⁹ Novelou z roku 2004 byli pomocní soudci z článku 13 trestního řádu vypuštěni a v současnosti tak u soudů prvního stupně rozhoduje samosoudce o trestných činech za které lze uložit trest odnětí svobody do 10 let. V ostatních případech rozhoduje senát složený ze 3 soudců z povolání.¹⁵⁰

I přes snahy z 90. let o vytvoření nezávislého soudnictví se důvěra v albánské soudy v následujících letech příliš nezvýšila a v roce 2017 soudům důvěřovalo pouhých 21 % občanů.¹⁵¹ Nízká důvěra je důsledkem vysoké míry korupce, sužující mnohé státní instituce. Albánské soudnictví, zejména trestní, v současnosti prochází rozsáhlou reformou, jež má problémy

¹⁴³ NOVA, Koço. *Zhvillimi i Organizimit Gjyqësor në Shqipëri*. Tiranë: Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave Politike Juridike, 1982. s. 64.

¹⁴⁴ Tyto soudy nebyly součástí legislativně založené soudní struktury, byly zřizovány ad hoc a probíhaly před obyvateli oblasti či partyzánským sborem, kteří ve věci rozhodli. Procesy u těchto soudů probíhající se týkaly více osobních názorů než práva, což značně snížilo důvěryhodnost v soudní rozhodnutí a jejich spravedlivost. Podrobněji viz NOVA, Koço. *Zhvillimi i Organizimit Gjyqësor në Shqipëri*. Tiranë: Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave Politike Juridike, 1982. s. 96.

¹⁴⁵ Subfektorní soudy soudily s jedním profesionálním soudcem a dvěma soudci z lidu, prefektorní soudy soudily s dvěma profesionálními soudci a jedním soudcem z lidu. Podrobněji viz *Procedura ISLAMI*, Halim, HOXHA, Artan, PANDA, Ilir. *Procedura penale: komentar*. Tiranë: Botimet Morava, 2003. s. 13.

¹⁴⁶ DUHANXHI, Ildir. *Procesi civil në gjykatën e lartë të Republikës së Shqipërisë dhe impakti i vendimeve të saj* [online]. Tiranë, 2013 [cit. 30. března 2020]. Punim për mbrojtjen e gradës shkencore “Doktor”. Universiteti i Tiranës, Fakulteti i drejtësisë. Prof. Dr. Kudret Çela. Dostupné na <http://www.doktoratura.unitir.edu.al/wp-content/uploads/2014/01/Doktoratura-Idlir-Duhanxhi-Fakulteti-i-Drejtësisë-Departamenti-i-se-Drejtës-Civile_1.pdf>.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 31.

¹⁴⁸ Pomocní soudci museli skládat pravidelné odborné zkoušky, a v případě, že tak neučinili, byli z funkce odvoláni nejvyšší soudní radou. Viz čl. 19 Ligj nr. 7574, date 24. 06. 1992 "Për organizimin e drejtësisë dhe disa ndryshime në Kodet e Procedurave Penale dhe Civile".

¹⁴⁹ Ligj nr. 7905, datë 21.3.1995 Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë

¹⁵⁰ Ligj nr. 7905, datë 21.3.1995 Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë, të ndryshuar

¹⁵¹ Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim. *Besimi në qeverisje 2017* [online]. Tiranë: Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim, 2018 [cit. 16. dubna 2020]. Dostupné na <<https://idmalbania.org/wp-content/uploads/2018/03/IDM-OpinionPoll-2017-AL-web.pdf>>.

s korupcí vyřešit a zajistit nezávislost, profesionalitu a efektivitu soudního systému. Za tímto účelem probíhá prověřování soudců, které má především vyloučit vazby na organizované zločinecké skupiny a posoudit jejich odbornou způsobilost.¹⁵² Zapojení laického prvku do řízení není zvažováno.

5.3 Litva

Příkladem země, na jejímž území byl laický prvek v minulosti do trestního řízení zapojen, v současné právní úpravě jej zakotven nemá a zvažuje jeho zavedení, je Litva. Laický prvek se zde, v průběhu času, objevil ve formě porot, lidových poradců a tzv. „soudců míru“, což byla jediná forma laické participace zakotvená autonomní litevskou legislativou. Jednotlivé formy budou stručně rozebrány vzápětí.

Po dlouhou dobu (1795-1918) bylo litevské území součástí ruského impéria¹⁵³, v důsledku čehož se zde uplatňovala ruská trestněprávní legislativa, zahrnující institut soudních porot¹⁵⁴, podobně jako tomu bylo i v celé Evropě.¹⁵⁵ Po osamostatnění litevského státu v roce 1918 byla při tvorbě autonomní právní úpravy trestního soudnictví zvažována účast laiků v řízení ve formě porot, ovšem k přijetí návrhu na změnu Ústavy, zakotvující jejich účast v řízení, nakonec nedošlo.¹⁵⁶ Laici se do řízení na pár let (1919-1933), z důvodu nedostatku právníků, vrátili ve formě tzv. „soudců míru“ rozhodujících o méně závažných trestných činech, za něž byl pachatel potrestán prostým vězením.¹⁵⁷ Jednalo se o jedinou formu laické participace v trestním řízení založenou autonomní litevskou úpravou, která ovšem, jakmile byl profesionálů dostatek, byla zrušena a soudnictví vykonávali jen profesionálové. Návrat občanů do řízení nastal ještě v roce 1940, kdy se země opět stala součástí Ruska (Sovětského svazu), bylo zlikvidováno litevské soudnictví nekorespondující se sovětskou ideologií a byl zaveden nový so-

¹⁵² European Western Balkans. *Judiciary under reconstruction. Albania's EU-orientated reforms in progress* [online]. europeanwesternbalkans.com, 3. března 2020 [cit. 24. dubna 2020]. Dostupné na <<https://europeanwesternbalkans.com/2020/03/03/judiciary-under-reconstruction-albanias-eu-orientated-reforms-in-progress/>>.

¹⁵³ Příspěvatelé Wikipedie. *Dějiny Litvy* [online]. Wikipedie.cz, 5. října 2019 [cit. 16. dubna 2020]. Dostupné na <https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Litvy>.

¹⁵⁴ Poroty v trestním řízení dle ruské právní úpravy působily od roku 1864 až do jejich zrušení v roce 1917.

¹⁵⁵ Před zabráním Litvy prováděli výkon spravedlnosti šlechtici znalí práva. Zapojení laiků do řízení nebylo možné kvůli nedostatku právní způsobilosti, neboť platilo pravidlo, že o trestních případech mají rozhodovat soudy podle výslovné právní normy, a nikoliv dle názorů skupin lidu, které by se mohly utvořit jako zvyk, což bylo typické pro Západní Evropu. Podrobněji viz ANDRILIUS, Vytautas a kol. *Teisės institutas studija dėl tarėju instituto lietuvos respublikoje įsteigimotikslingumo ir galimybių* [online]. tvartas.lt, 30. března 2016 [cit. 16. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.tvartas.lt/visuomenes-dalyvavimas-teismuose/>>.

¹⁵⁶ MAKSIMAITIS, Mindaugas. *Lietuvos 1933 M. teisimų reformos rengimas*. Jurisprudencija, 2017, roč. 24, č. 2, s. 220-237.

¹⁵⁷ *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [online]. vle.lt, 3. června 2013 [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.vle.lt/Straipsnis/taikos-teismas-93596>>.

větský soudní systém¹⁵⁸, dle kterého rozhodovaly trestní případy, jež nenáležely soudům vyššího stupně, lidové soudy¹⁵⁹, složené ze soudce z povolání a dvou lidových poradců¹⁶⁰, co by zástupců lidu.¹⁶¹ Tento stav setrval až do roku 1995, kdy vešla v účinnost právní úprava znovu osamostatněné Litvy. Nová úprava laiky do řízení nezapojila, neboť jejich účast v řízení v předchozích 50 letech vedla ke snížení důvěry občanů v litevské soudnictví.¹⁶²

Dle čl. 225 současného trestního řádu na okresních soudech v první instanci rozhoduje samosoudce, s výjimkou zvláště závažných trestných činů, u nichž hrozí trest odnětí svobody na doživotí, a případů kdy obviněný vykonával v době spáchání trestného činu funkci prezidenta republiky, člena parlamentu nebo vlády, soudce nebo státního zástupce, tehdy rozhoduje senát tří soudců. Krajským soudům připadá rozhodovat o závažných a zvláště závažných trestných činech vyjmenovaných v tomto ustanovení v senátu tří soudců.¹⁶³

V roce 2003 započala mnohaletá diskuze o zlepšení soudního systému s ohledem na údajnou korupci na soudech a nízkou důvěru¹⁶⁴ v soudnictví obecně.¹⁶⁵ Dne 11. října 2016 litevský parlament přijal koncepční návrh tzv. veřejných poradců na soudech, jejichž zapojení do řízení by mělo, dle této koncepce, otevřít soudní systém pro veřejnost, zvýšit důvěru veřejnosti v soudnictví a podpořit vzdělávání veřejnosti v oblasti práva.¹⁶⁶ Veřejní poradci by spolupřehodovali spolu s profesionálními soudci u prvostupňových soudů o zvláště závažných trest-

¹⁵⁸ ANDRILIUS, Vytautas a kol. *Teisės institutas studija dėl tarėju instituto lietuvos respublikoje įsteigimotiklingumo ir galimybių* [online]. tvartas.lt, 30. března 2016 [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.tvartas.lt/vi-suomenes-dalyvavimas-teismuose/>>.

¹⁵⁹ *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [online]. vle.lt, 30. června 2008 [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.vle.lt/Straipsnis/liaudies-teismas-15020>>.

¹⁶⁰ Lidoví poradci byli voleni lidem ve veřejném hlasování na dobu 2,5 let a měli stejná práva jako soudce, tedy zkoumali důkazy, hlasovali o soudním rozhodnutí apod.

¹⁶¹ *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [online]. vle.lt, 30. června 2008 [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.vle.lt/Straipsnis/liaudies-teisejas-15019>>.

¹⁶² Nedůvěra ve spravedlnost byla způsobena podřízením tohoto institutu zájmům komunistické strany a obcházením zákonů tak, jak to vyhovovalo režimu, což následně vedlo k nezájmu občanů na politickém a společenském životě. V praxi se stále častěji objevovaly případy, kdy soudci ignorovali názory lidových poradců, které považovali za sobě nerovnocenné, a rozhodovali podle svého názoru, neboť lidoví poradci mnohdy neznali zákony a nebyli dostatečně aktivní. Podrobněji viz ANDRILIUS, Vytautas a kol. *Teisės institutas studija dėl tarėju instituto lietuvos respublikoje įsteigimotiklingumo ir galimybių* [online]. tvartas.lt, 30. března 2016 [cit. 16. ledna 2020]. Dostupné na <<https://www.tvartas.lt/visuomenes-dalyvavimas-teismuose/>>.

¹⁶³ Lietuvos Respublikos Seimas 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785 „Baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“

¹⁶⁴ Dle posledního Eurobarometru z roku 2013 projevilo důvěru v soudnictví 31 % respondentů. Výsledky Eurobarometru dostupné na <<https://ec.europa.eu/COMMFronOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/1104>>.

¹⁶⁵ RAGAUSKAS, Petras a kol. *Tarėju instituto perspektyvos lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015. s. 67.

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos Seimas 2016 m. spalio 11 d. Nr. XII-2676 „Dėl visuomeninių teisėjų (tarėjų) instituto teismuose koncepcijos patvirtinimo“. Dostupné na <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=1m73rttka&documentId=48f22ce3912f11e68adcda1bb2f432d1&category=TAD>> [cit. 27. srpna 2020].

ných činech¹⁶⁷ zasahujících do základních společenských hodnot jako jsou lidský život, zdraví, svoboda atd.¹⁶⁸ Procesní práva a povinnosti veřejných poradců by byly stejné jako práva a povinnosti soudců, a rozsudky by byly přijímány většinou hlasů.¹⁶⁹ Základními předpoklady pro jmenování do této funkce byly stanoveny: litevské občanství, věk 25 až 65 let a vysokoškolské vzdělání.¹⁷⁰ Po svém zvolení by tyto osoby navíc musely absolvovat úvodní školení pro poradce, aby byl zaručen alespoň minimální přehled v oblasti trestního práva.¹⁷¹

18. prosince 2019 litevská vláda schválila návrh zákona o veřejných poradcích, který by měl, v případě přijetí, vstoupit v platnost v roce 2021.¹⁷² Ve vztahu k přijaté koncepci se ztotožňují s názorem doktora Rūta Latvelé, dle kterého existují lepší způsoby, jak se společnost může podílet na soudnictví, a to především zapojením se do výběrových řízení soudců (tedy výběr osob, kterým lid důvěřuje), účastí na soudních řízeních jako publikum a účastí na diskuzích o aktuálních otázkách týkajících se soudnictví.¹⁷³

Dlužno dodat, že důvěra občanů v litevské soudnictví se v posledních letech postupně zvedá i bez přítomnosti laického prvku v řízení. V roce 2018 soudům důvěřovalo 49 % respondentů průzkumu veřejného mínění pořádaného společností Baltijos tyrimai, což je nejvyšší lidem vyslovená důvěra v litevské soudnictví od roku 1996.¹⁷⁴ Je otázkou, zda by případné přijetí navržené právní úpravy tento trend nezastavilo a nevedlo naopak se snížení důvěry v soudnictví, neboť zapojení občanů do řízení není zárukou zvýšení důvěry v soudnictví, jak lze vidět např. u litevského parlamentu, jehož členy volí přímo občané, kteří mohou do parlamentu také svobodně kandidovat, a jež se těší ještě nižší důvěry než soudy.¹⁷⁵ Problém by mohla časem

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos Seimas 2019 m. spalio 27 d. Nr. XIIIIP-3891 „Tarėjų įstatymo projektas“. Dostupné na <<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a6bc1702e11811e9a85be81119c7a8fa?jfwid=m8v0wbezp>> [cit. 27. srpna 2020].

¹⁶⁸ Těmto případům je často věnována zvýšená pozornost veřejnosti, a tedy zapojení jejích členů do rozhodování těchto případů by, dle koncepce, umožnilo zohlednit převládající koncept spravedlnosti, etických a morálních hodnot platných ve společnosti.

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos Seimas 2016 m. spalio 11 d. Nr. XII-2676 „Dėl visuomeninių teisėjų (tarėjų) instituto teismuose koncepcijos patvirtinimo“

¹⁷⁰ Jsou navrženy rovněž negativní předpoklady jako např.: nebyt státním politikem, státním zaměstnancem, soudcem apod.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos Seimas 2019 m. spalio 27 d. Nr. XIIIIP-3891 „Tarėjų įstatymo projektas“

¹⁷² Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2019 m. gruodžio 18 d. Nr. 1348 „Dėl Lietuvos Respublikos tarėjų įstatymo projekto Nr. XIIIIP-3891...“. Dostupné na <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/00e677612d3211ea8f0dfdc2b5879561?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=10945b44-19f1-4154-8cbf-70566df9a099>> [cit.27. srpna 2020].

¹⁷³ RAGAUSKAS, Petras a kol. *Tarėjų instituto perspektyvos lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015. s. 10.

¹⁷⁴ KIRŠIENĖ, Julia, GRUODYTĖ, Edita. *The Highest Rate of Public Trust in Judiciary in Twenty Years in Lithuania: Trend or Coincidence?* [online]. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2019 [cit. 27. srpna 2020]. Dostupné na <[https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals\\$002ficlr\\$002f19\\$002f1\\$002farticle-p125.xml](https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals$002ficlr$002f19$002f1$002farticle-p125.xml)>.

¹⁷⁵ RAGAUSKAS, Petras a kol. *Tarėjų instituto perspektyvos lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015. s. 89.

vyvolat ne příliš vysoká ochota litevských občanů funkci veřejného poradce vykonávat¹⁷⁶ a litevské soudy by se tak mohly dostat do obdobné situace, s níž se v současnosti potýkají české soudy (tzn. musely by řešit nedostatek veřejných poradců).

5.4 Shrnutí

Ve vztahu k právním úpravám trestního řízení v zemích, které laický prvek v řízení zaktoven nemají, jsem vyzorovala uplatňování podobného modelu, kdy v první instanci na okresních soudech méně závažné případy rozhodují samosoudci a ty složitější senáty složené z více soudců, na krajských soudech pak rozhodují senáty složené z více soudců. Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že soudnictví může efektivně fungovat i bez zapojení laického prvku, pokud je dostatečně zajištěn výběr vhodných (důvěryhodných) osob na posty soudců a jejich nezávislost. Právě skutečnost, že trestní případy rozhodují odborníci znalí práva (tj. soudci z povolání), je, dle mého názoru, největší možnou zárukou dodržení jednoho ze základních principů právního státu, a to zákonnosti, neboť u nikoho jiného, než u soudců z povolání není více očekáváno, že rozhodne v souladu se zákonem a spravedlivě.

¹⁷⁶ Výzkumy ukazují, že občany neláká vykonávat funkci veřejného poradce. 66 % respondentů průzkumu veřejného mínění pořádaného v roce 2015 uvedlo, že by tuto funkci za žádných okolností vykonávat nechtělo. Podrobněji viz RAGAUSKAS, Petras a kol. *Tarėjū instituto perspektyvos lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015. s. 126.

6 Úprava navrhovaná do budoucna

Jak lze dovodit z obsahu předchozích kapitol, právní úprava laického prvku v trestním řízení má, za současného stavu, mnoho úskalí a jako taková není dostačující. Jelikož jsem v předchozí kapitole došla k závěru, že potřeba zapojení laiků do řízení je v ČR v současnosti překonána, za nejschůdnější řešení shledávám zrušení tohoto institutu, jak bude rozvedeno níže.

Před tím však nelze opomenout nedávnou zákonodárnou iniciativu ve formě vládního návrhu novely ZSS z 8. října 2019, č. j. 28/2018-LO-SP (sněmovní tisk č. 630/0), jejímž záměrem je omezit rozsah účasti laického prvku na rozhodování trestních soudů. Dle navrhované změny by měli přisedící spolurozhodovat o zvláště závažných zločinech, s výjimkou zvláště závažných zločinů dle části druhé hlavy V. a VI. TrZ, o nichž budou, z důvodu vysoké odborné náročnosti projednávaných otázek, rozhodovat soudci.¹⁷⁷ Přestože omezení laického prvku v trestním řízení považuji za krok vpřed, neshledávám zmíněné řešení za nejlepší možné, neboť mám za to, že o nejzávažnějších trestných činech by neměli s převahou 2/3 hlasů rozhodovat laici, nýbrž rozhodování by mělo být svěřeno do rukou profesionálů, kteří jsou nejlépe vědomostně i zkušenostně vybaveni o nejhrošších možných člověkem spáchaných skutcích rozhodovat.

Při hledání nejvhodnějšího možného řešení pro případ vyloučení laického prvku z trestního řízení jsem za nejschůdnější shledala model, dle kterého by v prvním stupni u okresních soudů rozhodovali všechny věci samosoudci, jako tomu ostatně je, v téměř 93 % případů¹⁷⁸, za současné právní úpravy. U krajských soudů by, po vzoru zahraničních právních úprav (kde se obdobný model osvědčil), rozhodoval senát tří soudců. Zde však vyvstává otázka, zda by nevznikaly problémy s personálním obsazením senátů z důvodu pracovního přetížení soudců. Případný nedostatek soudců u krajských soudů by se dal vyřešit rozšířením jejich řad o nové členy. Zachování senátního rozhodování u věcí příslušejících dle § 17 TR k rozhodování krajským soudům je žádoucí, neboť se jedná o závažnější trestnou činnost než v případě věcí náležejících dle § 16 TR k rozhodování okresním soudům, obžalovaným též hrozí za souzené trestné činy vyšší tresty, tedy je rozhodováno o jejich životech na delší časové období a vzniká tak větší potřeba záruky, že ve věci bude rozhodnuto správně a nebude např. odsouzena nevinná osoba nebo uložen nepřiměřeně vysoký trest odnětí svobody, tedy že nedojde k nespravedlnosti. Důvodem je, že soudce je také jen člověk který může, byť neúmyslně, při rozhodování, z jakéhokoliv důvodu (únava, nemoc, nepozornost apod.) pochybit a je tedy vhodné, aby jeho při-

¹⁷⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, sněmovní tisk č. 630/0

¹⁷⁸ Viz kapitola 3.8 této práce.

padné pochybení bylo podchyceno jiným členem senátu a aby byly názory členů senátu podrobeny diskusi zahrnující více úhlů pohledu.

Uvedený model by sice pravděpodobně byl pro státní rozpočet lehce finančně náročnější, ovšem nemyslím si, že by se jednalo o razantní navýšení výdajů na výkon soudnictví, neboť, jak plyne z kapitoly třetí, krajské soudy v prvním stupni rozhodnou v průměru jen 864 z celkového průměru 71 000 věcí řešených trestními soudy za kalendářní rok a stát by tento model z velké části financoval z prostředků ušetřených zrušením institutu přísedících.

Navrhované řešení by ušetřilo soudy i územní zastupitelstva administrativního zatížení spojeného s existencí laického prvku v trestním řízení, předsedové senátů by byli zproštěni povinností s tímto institutem spojených a také by poklesla korupční rizika s ohledem na snížení počtu subjektů, které by mohly ovlivnit rozhodování soudu v některých konkrétních případech.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Tamtéž.

Závěr

Předmětem této diplomové práce byl laický prvek v českém trestním řízení. Jednotlivé kapitoly byly věnovány jeho historickému vývoji na našem území, současné právní úpravě laického prvku v trestním řízení, problematickým aspektům s tímto institutem se pojícím, zhodnocení případné překonanosti tohoto institutu, právní úpravě v zemích, které laický prvek v trestním řízení zapojen nemají a navržení možné úpravy rozhodování trestních soudů v prvním stupni do budoucna.

Cílem této práce bylo najít odpověď na otázku, zda má laický prvek v trestním řízení v dnešní době v České republice opodstatnění, zda jeho potřeba není překonaná a navrhnout řešení tohoto problému *de lege ferenda*. To lze považovat za splněné, neboť obsah předchozích kapitol potvrdil v úvodu stanovenou hypotézu, že potřeba laického prvku v trestním řízení je v České republice v současnosti překonaná a nadbytečná, zodpověděl všechny stanovené výzkumné otázky a potvrdil k nim náležející hypotézy.

Překonanost prokázal zejména zjištěný původní účel laického prvku v trestním řízení, jímž v roce 1848 bylo zajištění kontroly nad výkonem soudnictví (aby nebylo pouhým nástrojem v rukou vládnoucích entit) a legitimizace soudních rozhodnutí, který již není aktuální, neboť za současné právní úpravy nehrozí, že by byla soudní moc jednoduše zneužita. Rovněž není třeba legitimizovat soudní rozhodnutí, neboť nemohou být legitimnější rozhodnutí než ta vydaná soudci, kteří museli splnit několik zákonem stanovených podmínek, aby mohli svou funkci vykonávat a jejichž činnost je podrobena několika kontrolním mechanismům.

Skutečnost, že je laický prvek v trestním řízení nadbytečný pak potvrzuje nízká využitost předmětného institutu a především, v páté kapitole uvedené, příklady zahraničních právních úprav trestního řízení, v nichž laický prvek absentuje, jež jsou důkazem, že justice může efektivně fungovat i bez zapojení laického prvku do řízení a že jeho eliminace dokonce může vést ke zvýšení důvěry v soudní systém vůbec. Nejzpůsobivějším příkladem je v tomto ohledu Nizozemsko, které laický prvek do trestního řízení nikdy nezapojilo a pyšní se jednou z nejvyšších důvěr veřejnosti ve výkon soudnictví v Evropě.

Co se týče potvrzení hypotéz náležejících k některým výzkumným otázkám, první z nich, tj. hypotézu, že právní úprava laického prvku v trestním řízení není za současného stavu dostatečná a má mnohá úskalí, potvrdil obsah třetí kapitoly, v rámci níž bylo poukázáno na jednotlivé nedostatky se současnou úpravou se pojící a byly rozebrány problémy s institutem přisedících vážnoucích, s nimiž by bylo vhodné se v případě zachování institutu přisedících vypořádat. Hypotézu, že jen malé množství trestních věcí je v prvním stupni řešeno za účasti přisedících, potvrdil

obsah osmé části třetí kapitoly, z něhož vyplynulo, že jen zlomek věcí řešených v prvním stupni trestními soudy je rozhodnut za účasti přísedících. Poslední stanovenou hypotézu, tj. že trestní soudnictví může být efektivně realizováno i bez zapojení laiků do rozhodovací činnosti soudů, potvrdil obsah kapitoly páté příklady zahraničních právních úprav, které laický prvek do trestního řízení nezahrnuly.

Dovolím si konstatovat, že některé aspekty spojené s laickým prvkem (např. jeho historický vývoj na našem území či jeho ne/uplatňování v ostatních státech) by si zasloužily více pozornosti, než je jim, z důvodu omezeného rozsahu této práce, věnováno. V souvislosti s institutem přísedících se pojí mnoho neprobádaných oblastí a bylo by tak jistě zajímavé prozkoumat např. v kolika procentech případů je ve vztahu k rozhodnutím vydaným za účasti laiků využito opravných prostředků a napadené rozhodnutí je následně změněno/zrušeno nebo kolik procent přísedících disponuje vysokoškolským/středoškolským/základním/případně nedisponuje žádným vzděláním.

Na základě obsahu předchozích kapitol jsem tedy došla k závěru, že nejenže laický prvek v trestním řízení v České republice nepotřebujeme, ale také, že za současného stavu tento přináší více problémů (finanční zátěž pro stát, administrativní zátěž pro soudy, problémy zajistit účast na jednáních apod.) než užitku, což způsobuje zejména nedostatečná právní úprava předmětnému institutu věnovaná. Vzhledem k překonanosti potřeby laického prvku v trestním řízení a problémům s ním se pojičím jsem za nejschůdnější řešení do budoucna shledala jeho úplnou eliminaci. Ta se nejeví jako nereálná, přihlédneme-li ke skutečnosti, že se v posledních letech v kontinentálním právu začal uplatňovat trend vytěšňování laického prvku z trestního řízení, a děje se tomu tak i ve Velké Británii, v rámci odlišného právního systému, kde se začíná více prosazovat tzv. „single judge“ rozhodování.¹⁸⁰

¹⁸⁰ POLÁK, Pravoslav. Pseudoreforma senátního rozhodování. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 3, s. 84-86.

Seznam použitých zdrojů

A. Monografie

- ADAMOVIÁ Karolina a kol. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2005. 231 s.
- ADAMOVIÁ Karolina a kol. *Velké dějiny zemí koruny české-tematická řada právo*. Praha: Nakladatelství Paseka s. r. o., 2017. 750 s.
- BOSSERS, Geert. *Welk eene natie, die de jurij gehad heeft, en ze weder afschaft!*. Delft: Eburon, 1987. 163 s.
- GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 575 s.
- ISLAMI, Halim, HOXHA, Artan, PANDA, Ilir. *Procedura penale: komentar*. Tiranë: Botimet Morava, 2003. 843 s.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k ústavě a listině 1. díl. 2. vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1441 s.
- KOCOUREK, Jiří, ZÁRUBA, Jan. *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2004. 606 s.
- KŘEČEK, Stanislav a kol. *Státní správa soudů*. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2015. 256 s.
- MACUR, Josef. *Soudnictví a soudní právo*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1988. 154 s.
- MALÝ, Karel, SIVÁK, Florian. *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*. Praha: Nakladatelství a vydavatelství H&H, 1993. 531 s.
- NOVA, Koço. *Zhvillimi i Organizimit Gjyqësor në Shqipëri*. Tiranë: Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave Politike Juridike, 1982. 200 s.
- OMARI, Luan, LUARASI, Aleks. *Historia e Shtetit dhe e Së Drejtës në Shqipëri*. Tiranë: Luarasi University Press, 2007. 406 s.
- PICHRT, Jan a kol. *Zákoník práce: Zákon o kolektivním vyjednávání*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 1157 s.
- PLUNDR, Otakar, HLAVSA, Petr. *Organizace justice a prokuratury*. Praha: Nakladatelství Panorama, 1987. 259 s.
- PRINC, Michal. *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1938 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. 329 s.

- RAGAUSKAS, Petras a kol. *Tarėjų instituto perspektyvos lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2015. 152 s. Dostupné na <http://eia.libis.lt/show.php?item=tareju_instituto_per>.
- SCHELEOVÁ Ilona a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Nakladatelství EUROLEX, 2004. 592 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. 4720 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řízení před soudem prvního stupně*. Praha: C. H. Beck, 1996. 575 s.
- ŠÁMAL, Pavel. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: CODEX Bohemia, 1999. 403 s.
- TAK, Peter J. P. *The Dutch criminal justice system*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers, 2008. 189 s. Dostupné na <https://www.wodc.nl/binaries/dutch-cjs-full-text_tcm28-78160.pdf>.
- VIDMAR, Neil. *World Jury Systems*. Oxford: Oxford University Press, 2000. 464 s.
- VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 694 s.
- WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 906 s.

B. Odborné časopisy a sborníky

- BOHÁČEK, Milan. Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2014, roč. 22, č. 2, s. 158-166.
- JACKSON, John D., KOVALEV, Nikolai P. Lay Adjudication in Europe: The Rise and Fall of the Traditional Jury. *Oñati Socio-Legal Series*, 2016, roč. 6, č. 2, s. 368-395. Dostupné na <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2782413>.
- JANSEN, Corjo. The participation of laymen in the Dutch judiciary 1811-2011. *Fundamina (Pretoria)*, 2014, roč. 20, č.1, s. 427-436. Dostupné na <<http://www.scielo.org.za/pdf/funda/v20n1/38.pdf>>.
- KOUDELKA, Zdeněk. Přísedící a právo na zákonného soudce. *Právo a bezpečnost*, 2016, roč. 2016, č. 2, s. 119-131.
- MACHURA, Stefan. Civil Justice: Lay Judges in the EU Countries. *Oñati Socio-legal Series*, 2016, roč. 6, č. 2, s. 235-254. Dostupné na <<http://ssrn.com/abstract=2665612>>.

- MACHURA, Stefan. Silent lay judges-Why their Influence in the Community falls short of expectations. *Chicago-Kent Law Review*, 2011, roč. 86, č. 2, s. 769-788. Dostupné na <<https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3800&context=cklawreview>>.
- MAKSIMAITIS, Mindaugas. Lietuvos 1933 M. teismų reformos rengimas. *Jurisprudencija*, 2017, roč. 24, č. 2, s. 220-237. Dostupné na <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/98d/Mindaugas%20Maksimaitis.pdf>>.
- MAREK, Tomáš. K otázce laického prvku v justici. *Trestněprávní revue*, 2012, roč.11, č. 7-8, s. 168-173.
- ODEHNALOVÁ, Jana. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy*. 2011, roč. 19, č. 14, s. 516-519.
- POLÁK, Pravoslav. Pseudoreforma senátního rozhodování. *Trestněprávní revue*, 2011, roč. 10, č. 3, s. 84-86.
- PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201-208.
- RUDÝ, Alexandr, SLUNEČKO, Petr. O přisedících. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 12, s. 15-20.
- SOLNAŘ, Vladimír. Zastavení působnosti porot. *Právník*. 1941, roč. 80, č. 1, s. 11-20.
- ŠČERBA, Filip. Budoucnost zapojení laického prvku do rozhodování trestních věcí. In: *Dny práva 2016: Část X. Meze a možnosti inspirace trestního řízení angloamerickými prvky*. Brno: Masarykova Univerzita, 2017, s. 234-245.
- VANTUCH, Pavel. Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?. *Trestní právo*, 2011, roč. 16, č. 7-8, s. 14-20.

C. Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 3. srpna 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2019, sp. zn. 30 Cdo 1711/2017

D. Právní předpisy

České právní předpisy

- Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu
- Instrukce ministra spravedlnosti České republiky k řízení a organizaci práce s přisedícími okresních a krajských soudů, č.j. 1638/91-OOD

- Instrukce ministerstva spravedlnosti České republiky o vedení evidence přisedících a průkazkách přisedících, č. j. 826/93-pers.
- Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 51/1923 Sb., o státním soudě
- Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví
- Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ve znění účinném k 11. 07. 1960
- Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zahraníční právní předpisy

- Lietuvos Respublikos Seimas 2002 m. kovo 14 d Nr. IX-785 „Baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas“
- Ligj nr. 7574, date 24. 06. 1992 "Për organizimin e drejtësisë dhe disa ndryshime në Kodet e Proçedurave Penale dhe Civile"
- Ligj nr. 7905, datë 21.3.1995 Kodi i Proçedurës Penale i Republikës së Shqipërisë
- Ligj nr. 7905, datë 21.3.1995 Kodi i Proçedurës Penale i Republikës së Shqipërisë, të ndryshuar.
- Wet van 18 april 1827, op de Rechterlijke Organisatie
- Wet van 15 januari 1921, Wetboek van Strafvordering

E. Elektronické zdroje

- ANDRILIUS, Vytautas a kol. *Teisės institutas studija dėl tarėju instituto lietuvos respublikoje įsteigimotikslingumo ir galimybių* [online]. tvartas.lt, 30. března 2016 [cit. 16. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.tvartas.lt/visuomenes-dalyvavimas-teismu-ose/>>.
- Deník.cz. Přisedící u soudu? *Většinou důchodci* [online]. deník.cz, 26. dubna 2008 [cit. 3. června 2020]. Dostupné na <https://www.denik.cz/z_domova/soud_prisedici_duchodci_20080426.html>.
- DUHANXHI, Ildir. *Procesi civil në gjykatën e lartë të Republikës së Shqipërisë dhe impakti i vendimeve të saj* [online]. Tiranë, 2013 [cit. 30. března 2020]. Punim për

mbrojtjen e gradës shkencore “Doktor“. Universiteti i Tiranës, Fakulteti i drejtësisë. Prof. Dr. Kudret Çela. Dostupné na <http://www.doktoratura.unitir.edu.al/wp-content/uploads/2014/01/Doktoratura-Idlir-Duhanxhi-Fakulteti-i-Drejtësisë-Departamenti-i-se-Drejtës-Civile_1.pdf>.

- European Commission. *2020 EU Justice Scoreboard* [online]. Brussels: European Commission, 2020 [cit. 26. srpna 2020]. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0306&from=EN>>.
- European Western Balkans. *Judiciary under reconstruction. Albania's EU-orientated reforms in progress* [online]. europeanwesternbalkans.com, 3. března 2020 [cit. 24. dubna 2020]. Dostupné na <<https://europeanwesternbalkans.com/2020/03/03/judiciary-under-reconstruction-albanias-eu-orientated-reforms-in-progress/>>.
- FETTER, Richard W. *Kdy máte nárok na neplacené volno a kdy potřebujete souhlas zaměstnavatele?* [online]. měšec.cz, 10. října 2017 [cit. 2. června 2020]. Dostupné na <<https://www.mesec.cz/clanky/kdy-mate-narok-na-neplacene-volno-a-kdy-potrebujete-souhlas-zamestnavatele/>>.
- Gjykata e lartë e Republikës së Shqipërisë. *Historiku* [online]. gjykataelarte.gov.al, 2014 [cit. 21. března 2020]. Dostupné na <http://www.gjykataelarte.gov.al/web/Historiku_16_1.php>.
- Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim. *Besimi në qeverisje 2017* [online]. Tiranë: Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim, 2018 [cit. 16. dubna 2020]. Dostupné na <<https://idmalbania.org/wp-content/uploads/2018/03/IDM-OpinionPoll-2017-AL-web.pdf>>.
- ISARAJ, Arben. *Nga Kanuni i Jurisë tek Reforma e Drejtësisë* [online]. gazetadita.al, 9. května 2016 [cit. 21. března 2020]. Dostupné na <<http://www.gazetadita.al/nga-kanuni-i-jurise-tek-reforma-e-drejtësisë/>>.
- KIRŠIENĚ, Julia, GRUODYTĚ, Edita. *The Highest Rate of Public Trust in Judiciary in Twenty Years in Lithuania: Trend or Coincidence?* [online]. Olomouc: Palacký University Olomouc, 2019 [cit. 27. srpna 2020]. Dostupné na <[https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals\\$002ficl\\$002f19\\$002f1\\$002farticle-p125.xml](https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals$002ficl$002f19$002f1$002farticle-p125.xml)>.
- KOLÁŘOVÁ, Kateřina. *Řadě soudců pasivita přisedících vyhovuje, tak ale k ničemu nepřispějí, říká Jan Ryšavý* [online]. Lidovky.cz, 10. dubna 2019 [cit. 2. června 2020]. Dostupné na <<https://www.lidovky.cz/byznys/pravo-a-justice/rade-soudcu-pasivita-pri>>.

sedicich-vyhovuje-ta-ale-k-nicemu-neprispeje-rika-jan-rysavý.A190404_093709_ln_b
yznys_pravo_ssu>.

- KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* [online]. epravo.cz, 27. října 2018 [cit. 1. června 2020]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/co-by-se-melo-zlepsit-v-resortu-ministerstva-spravedlnosti-108163.html>>.
- KOOMEN, Mireille. *Lekenparticipatie in de strafrechtspraak* [online]. Amsterdam: WODC, 2006 [cit. 24. dubna 2020]. Dostupné na <https://www.wodc.nl/binaries/1431_volledige-tekst_tcm28-69238.pdf>.
- Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Bílá kniha justice-kapitola přisedící* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2016 [cit. 17. července 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2016/06/dokument-kompletni-kapitola-bile-knihy/>>.
- PASEKOVÁ, Eva. *Funkci přisedících vykonávají zejména důchodci. Za nízký honorář se můžou svézt na Matějské, zní od soudců* [online]. ceska-justice.cz, 19. května 2016 [cit. 25. srpna 2020]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2016/05/funkci-prisedicich-vykonavaji-zejmena-duchodci-za-nizky-honorar-se-muzou-svezet-na-matejske-zni-od-soudcu/>>.
- PRŮŠA, Jaroslav. *Soudu chybí třetina přisedících. Lidé o funkci soudce z lidu nestojí* [online]. chomutovský deník.cz, 14. října 2016 [cit. 2. června 2020]. Dostupné na <https://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/soudu-chybi-tretina-prisedicich-lide-o-funkci-soudce-z-lidu-destoji-20160914.html>.
- Příspěvatelé Wikipedie, *Dějiny Litvy* [online]. Wikipedie.cz, 5. října 2019 [cit. 16. dubna 2020]. Dostupné na <https://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_Litvy>.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. *Burgerperspectieven 2020/1* [online]. Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020 [cit. 26. srpna 2020]. Dostupné na <<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2020/03/31/cob-2020>>.
- TOPINKOVÁ, Eva. *Stáří-obecně (nejčastější zdravotní potíže seniorů)* [online]. aktivityprozdravi.cz, 2006 [cit. 5. června 2020]. Dostupné na <<http://www.aktivityprozdravi.cz/moje-zdravi/seniori/stari-obecne>>.
- Úřad městské části Praha-Troja. *Hledáme zájemce o funkci přisedících obvodního soudu pro Prahu 7. Troja* [online]. Praha: Městská část Praha-Troja, 2010, č. 127, s. 2 [cit. 1. června 2020]. Dostupné na <<https://www.mctroja.cz/files/casopis/pdf/58/troja-127.pdf>>.

- VÁVRA, Libor. Interview. In: *Týden v justici*. TV, ČT24, 9. října 2016, 22:32. Dostupné na <<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11129264015-tyden-v-justici/316281381901009/obsah/497608-nedostatek-prisedicich>>.
- *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [online]. vle.lt, 30. června 2008 [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.vle.lt/Straipsnis/liaudies-teisejas-15019>>.
- *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [online]. vle.lt, 30. června 2008 [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.vle.lt/Straipsnis/liaudies-teismas-15020>>.
- *Visuotinė lietuvių enciklopedija* [online]. vle.lt, 3. června 2013 [cit. 3. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.vle.lt/Straipsnis/taikos-teismas-93596>>.
- ZÍTKOVÁ, Iveta. *Slovo soudce na únor* [online]. sucr.cz, 2011 [cit. 7. června 2020]. Dostupné na <<http://www.sucr.cz/zpravy-a-stanoviska/slovo-soudce/99-slovo-soudce-na-unor.html>>.
- ŽUROVEC, Michal. *Stát loni hospodařil s druhým nejlepším výsledkem od roku 1997, schodek dosáhl 6,2 mld. Kč* [online]. mfcz.cz, 3. ledna 2018 [cit. 1. září 2020]. Dostupné na <<https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2018/pokladni-plneni-sr-leden-lis-topad-2017-30618>>.
- ŽUROVEC, Michal. *Výsledek hospodaření státního rozpočtu v roce 2019 je o 11,5 mld. lepší než očekávání* [online]. mfcz.cz, 3. ledna 2020 [cit. 1. září 2020]. Dostupné na <<https://www.mfcz.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/pokladni-plneni-sr-37026>>.

F. Ostatní zdroje

- Důvodová zpráva k návrhu zákona Ministerstva spravedlnosti České republiky, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů, čj. 607/2010-LO-SP/7
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a další související

zákony, sněmovní tisk 630/0. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=630&CT1=0>>.

- Lietuvos Respublikos Seimas 2016 m. spalio 11 d. Nr. XII-2676 „Dėl visuomeninių teisėjų (tarėjų) instituto teismuose koncepcijos patvirtinimo“. Dostupné na <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=1m73rttka&documentId=48f22ce3912f11e68adcd1bb2f432d1&category=TAD>>.
- Lietuvos Respublikos Seimas 2019 m. spalio 27 d. Nr. XIIP-3891 „Tarėjų įstatymo projektas“. Dostupné na <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/a6bc1702e11811e9a85be81119c7a8fa?jfwid=m8v0wbezp>>.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2019 m. gruodžio 18 d. Nr. 1348 „Dėl Lietuvos Respublikos tarėjų įstatymo projekto Nr. XIIP-3891, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 62 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo XIV skyriaus pirmuoju 1 skirsniu įstatymo projekto Nr. XIIP-3892, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 40 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo XVIII-1 skyriumi įstatymo projekto Nr. XIIP-3893, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 230 ir 231 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3894 ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso papildymo 226-2 straipsniu ir 589 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3895“. Dostupné na <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/00e677612d3211ea8f0dfdc2b5879561?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=10945b44-19f1-4154-8cbf-70566df9a099>>.
- Ministerstvo spravedlnosti. *České soudnictví 2019: Výroční statistická zpráva* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 2020 [cit. 3. srpna 2020]. Dostupné z <https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vyrocní_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520>.
- Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 23. 04. 2012, sp. zn. 695/2011/VOP. Dostupné na <<https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1106>>.

Seznam grafů

Graf č. 1: Celkový počet přísedících v letech 2008 až 2020	23
Graf č. 2: Věk přísedících k 1. 1. 2020.....	35
Graf č. 3: Podíl přísedících na rozhodování v trestní agendě v letech 2015 až 2017.....	39

Příloha č. 1: Evidenční list přisedícího

okresní (krajský) volební období: senát (úsek)
soud v evidenční číslo:

Osobní údaje

jméno a příjmení

rodné číslo datum a místo narození

povolání

adresa trvalého bydliště tel.

pracoviště č.

změny v osobních údajích

datum a místo zvolení datum složení slibu
a vydání osvědčení

Účast při zasedání u soudu

Rok

Rok

Rok

Rok

Poznámky k výkonu funkce přisedícího

Rok

Rok

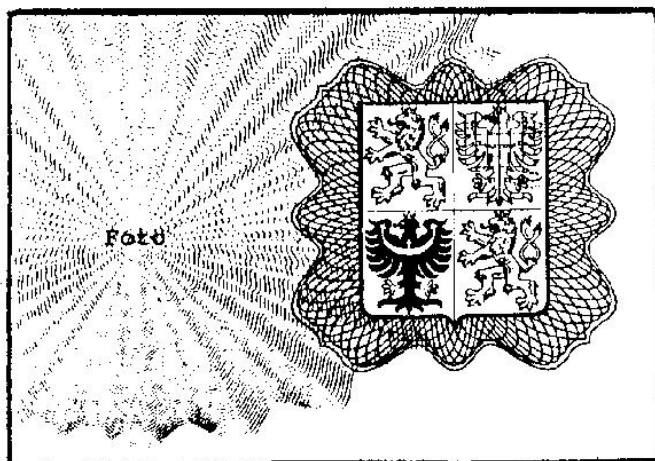
Rok

Rok

Zdroj: Příloha 1 k instrukci ministerstva spravedlnosti o vedení evidence přisedících a průkazkách přisedících, č. j. 826/93-pers.

Příloha č. 2: Průkazka přísedícího

První strana:

Druhá strana:

Zdroj: Příloha 2 k instrukci ministerstva spravedlnosti o vedení evidence přísedících a průkazkách přísedících, č. j. 826/93-pers.

Příloha č. 3: Povolání přísedícího na zasedání senátu

č. j.

Povolání přísedícího na zasedání senátu

Jméno a příjmení, bytem, datum narození

Povolávám Vás jako přísedícího k zasedání senátu, které se bude konat dne v hod. u podepsaného soudu v místnosti č. dv.

Žádám, abyste se k zasedání včas dostavil/a nebo sdělil/a překážky, pro které se nemůžete dostavit. Vaše neomluvené nedostavení by mělo za následek odročení zasedání, způsobilo by zbytečný průtah věcí, o kterých je třeba rozhodnout, a zvýšilo by náklady řízení.

Na zasedání senátu budou projednávány tyto trestní věci:

Poučení:

I. Máte-li pochybnosti o své nezájatosti k věcem, které budou projednávány, oznamte je ihned předsedovi senátu s bližším odůvodněním.

II. Toto pozvání přineste k zasedání spolu s občanským průkazem.

III. Jste-li v pracovním poměru nebo poměru obdobném pracovnímu poměru a budete žádat náhradu ušlého výdělku za dobu účasti u soudu, dejte si potvrdit u svého zaměstnavatele údaje uvedené v rubrice „Potvrzení zaměstnavatele“.

IV. Nejste-li v pracovním poměru, ani v poměru obdobném pracovnímu poměru, jste-li však výdělečně činný/činná, poskytnete Vám náhradu ušlého výdělku stát. Výši ušlého výdělku je třeba prokázat posledním platebním výměrem orgánu vykonávajícího správu daně, jenž předcházet dni, za který budete nárok uplatňovat (tzn. potvrzení správce daně o výši základu daně dle § 5 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, případně kopii priznání k dani z příjmů fyzických osob ověřenou správcem daně za příslušné předcházející období). Náhrada ušlého výdělku Vám přísluší v prokázané výši, nejvýše však 80 Kč za hodinu nebo 680 Kč za jeden den. Nemůžete-li prokázat výši ušlého výdělku výše uvedeným způsobem, přísluší Vám náhrada ušlého výdělku v částce 28 Kč za hodinu, nejvýše však 238 Kč za jeden den.

V. Paušální náhradu za výkon funkce přísedícího Vám poskytne stát a tato bude vyplacena po provedení srážky daně z příjmů a povinného odvodu na zdravotní pojištění.

VI. K cestě k soudu použijte hromadný dopravní prostředek, tj. autobus, vlak, případně místní hromadnou dopravu. Budete-li žádat náhradu jízdného, přineste s sebou k jednání soudu všechny použité jízdenky. V případě použití místní hromadné dopravy v místě sídla soudu, ke kterému jste předvolán, Vám bude poskytnuta i bez předložení použité jízdenky náhrada jízdních výdajů ve výši odpovídající ceně jízdného platné v den, na který jste byl předvolán. Pokud z vážných důvodů nemůžete pro cestu k soudu použít hromadného dopravního prostředku, sdělte to soudu. Soud může určit použití i jiného způsobu dopravy. Použijete-li se souhlasem soudu silniční motorové vozidlo, bude Vám poskytnuta náhrada jízdních výdajů ve výši odpovídající ceně jízdného za určený hromadný dopravní prostředek. Pokud Vás soud požádá o použití motorového vozidla, je nutno předložit technický průkaz tohoto vozidla

(velký), příp. i aktuální doklad o nákupu pohonných hmot, jejich ceně a oznámit i přesný počet ujetých kilometrů.

Nároky na náhradu hotových výloh, popřípadě na náhradu ušlého výdělku a nároky na paušální náhradu předložte po zasedání soudu předsedovi senátu formou účtu náhrad o uplatněných nárocích rozhodne předseda senátu proti jeho rozhodnutí není opravného prostředku.

Další pro soud potřebné údaje:

Potvrzení zaměstnavatele			
Potvrzuji, že povolany přisedící		má hrubý průměrný hodinový výdělek	Kč.
Jeho pracovní doba je od	do	hodin, včetně neplacené přestávky práci na jídlo a oddech v trvání	minut na pracovišti.
Je pojištěncem zdravotní pojišťovny - kód		název	a bude/nebude za něj odvedeno za den účasti u soudu zdravotní pojištění alespoň z minimálního vyměřovacího základu ve smyslu § 3 odst. 5 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění.
Bylo mu poskytnuto volno bez náhrady mzdy/volno s náhradou mzdy, přičemž			budeme/nebudeme požadovat její refundaci.
Razítko zaměstnavatele, datum a podpis oprávněné osoby			

V případě, že zaměstnavatel poskytl přisedícímu volno s náhradou mzdy:

Potvrzení pro zaměstnavatele o době výkonu funkce přisedícího			
Potvrzuji, že výkon funkce přisedícího vyžadoval, včetně cesty na zasedání soudu a zpět, dnešního dne doby od	hod. do	hod., tj. celkem	hodin.
Datum a podpis předsedy senátu			

Zdroj: <<https://www.justice.cz/documents/47049/658254/K%C5%98+139.pdf/c8456991-176c-43e7-8c44-b87a38ae8e34>>.